

Važnost pasivnog slušanja glazbe i improvizacija u ranoj i predškolskoj dobi

Tomljanović, Dora

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:186486>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-24**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

UČITELJSKI FAKULTET

ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

DORA TOMLJANOVIĆ

DIPLOMSKI RAD

**VAŽNOST PASIVNOG SLUŠANJA GLAZBE
I IMPROVIZACIJA U RANOJ I PREDŠKOLSKOJ
DOBI**

Zagreb, rujan 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Zagreb)

Kolegij: Metodika glazbene kulture

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Dora Tomljanović

**TEMA DIPLOMSKOG RADA: Važnost pasivnog slušanja glazbe i
improvizacija u ranoj i predškolskoj
dobi**

MENTOR: Josipa Kraljić, viši predavač

Zagreb, rujan 2020.

SADRŽAJ

Zahvala.....	4
Sažetak.....	5
Summary.....	6
1. UVOD	7
2. Dobrobiti glazbe.....	8
2.1. Glazba i razvoj.....	8
2.2. Glazbeni elementi.....	12
3. Glazbeni odgoj u humanističkom smislu.....	16
3.1. Kompetencije odgajatelja.....	18
3.2. Glazbeni poticaji u dječjem vrtiću.....	19
4. Slušanje glazbe.....	21
4.1. Pasivno slušanje glazbe.....	22
4.2. Aktivno slušanje glazbe.....	23
4.2.1. Aplikacije.....	25
4.2.2. Pokret.....	25
5. Improvizacija.....	27
6. Kreativnost.....	30
7. Darovitost.....	33
7.1. Glazbeno darovita djeca.....	33
7.2. Umjetnička darovitost i IQ.....	36
8. Mozart efekt.....	37

9. Glazbena terapija.....	38
10. Istraživanje.....	39
11. ZAKLJUČAK	47

LITERATURA

Životopis

Izjava o samostalnoj izradi rada

ZAHVALA

Hvala mentorici prof. Josipi Kraljić koja je sa velikim žarom i ljubavi izvodila nastavne sadržaje te me time istinski motivirala na rad i odabir ove teme.

Hvala mama, hvala tata na beskrajnom povjerenju, ljubavi i bezuvjetnoj podršci.

Hvala mom bratu i šogorici na relaksacijskim metodama prije ispita.

Hvala svim mojim prijateljima koji su svaki dan tijekom studiranja učinili posebnim i zabavnim.

Sažetak

„Glazba je svojstvena Zemlji, a svi oblici života reagiraju i izvode ritmičke pokrete i zvukove“
(Campbell, 2015).

Slušanje glazbe iskon je razvoja glazbenih sposobnosti, glazbenih vještina, glazbenog ukusa. Kvalitetno odabrana glazba pozitivno djeluje na rad srca, disanje, kognitivni razvoj, smanjuje tjelesnu napetost. Ona pokreće i razvija sve sposobnosti djece: motoričke, kognitivne, kreativne i afektivne. U odgojnom smislu slušanje glazbe uključuje doživljaj, spoznaju i analizu. Djeci treba omogućiti izloženost bogatstvu raznovrsnih glazbenih aktivnosti kako bi se razvio njihov glazbeni doživljaj i ljubav prema glazbenoj umjetnosti. Slušanje glazbe potiče djecu na druge glazbene aktivnosti poput plesanja, pjevanja, sviranja. Pasivno slušanje glazbe naglašava i doprinosi intezitetu doživljaja određene situacije stvarajući ugodnu i poticajnu atmosferu.

Cilj je ovog rada prikazati teorijske spoznaje sa anketnim odgovorima odgojitelja, te ukazati na važnost holističkog pristupa djetetu u razvoju u kojem se prožimaju kognitivni, socijalni i psihomotorni aspekti. Uvidom u istraživanja zaključuje se kako bi u ranom i predškolskom razvoju veću pozornost trebalo posvetiti aktivnostima improvizacije jer one potiču djecu na slobodan pristup glazbi koja vodi do razvoja kreativnog mišljenja.

Ključni pojmovi: aktivno slušanje glazbe, pasivno slušanje glazbe, glazbeni poticaji, improvizacija, kreativnost

Summary

Music is inherent on Earth and all forms on life react and make rhythmic moves and sounds. (Campbell, 2015).

Listening to music is the origin of development musical abilities, musical skills and musical taste. Quality selected music has a positive effect on heart rate, breathing, cognitive development, reduces physical tension. It activates and develops all the abilities for children: motor, cognitive, creative and affective.

In an educational sense, listening to music involves experience, cognition, and analysis. Children need to be exposed to a variety wealth of musical activities in order to develop their musical experience and love of the art of music. Listening to music encourages children to other musical activities such as dancing, singing, playing. Passive listening to music emphasizes and contributes to the intensity of experience of certain situation by creating a pleasant and stimulating atmosphere. The aim of this paper is to present theoretical knowledge with survey responses of educators, and to show out the importance of a holistic approach to the child in development in which cognitive, social and psi-homotomor aspects permeate. Insight into the research concludes that in early and preschool development more attention should be paid to improvisation activities because they encourage children to have free access to music that leads to the development of creative thinking.

Key words: active listening to music, passive listening to music, musical stimulus, improvisation, creativity

1.Uvod

Glazba ima snažan utjecaj na razini društvene skupine, omogućava komunikaciju kojoj ne trebaju riječi, obuhvaća značenja i smisao koje društvo dijeli te potiče razvoj i dobrobit pojedinca, skupine, kulturnih i nacionalnih cjelina. Ona je moćna jer može izazvati višestruke reakcije - psihološke, reakcije pokreta, promjene raspoloženja, emocionalne, kognitivne (spoznajne) i biheviorističke (na razini ponašanja). Znanstvena proučavanja ponašanja male djece kada slušaju živahnu glazbu ukazuju da djeca postaju aktivnija te zaključuju da je to „prirodna“ reakcija. Sportaši priznaju da koriste glazbu u pomaganju kod treninga, ali laboratorijska ispitivanja ne pokazuju konzistentni pozitivni utjecaj glazbe na izvedbu. Ovo je navelo neke znanstvenike da ustvrde da je utjecaj glazbe izravan i da glazba može odvratiti pažnju pojedinca od neke neugode koju osjeća, navodeći ga da se usredotoči na nešto izvan sebe i tako poveća svoju fizičku izdržljivost.

Umjetnosti pridonose osobnomu doživljaju i razumijevanju svijeta, oblikuju uvjerenja, stavove i svjetonazore, pokreću osjećajnost, pojačavaju ranija iskustva, razvijaju kritičku svijest i omogućuju viziju drugačijega svijeta. Umjetnostima se potiče propitivanje, istraživanje, pročišćavanje, povezivanje i izražavanje ideja, osjećaja i iskustava u likovnomu djelu ili uratku, glazbi, filmskomu i medijskomu stvaralaštvu, govornomu izričaju, gesti, pokretu i plesu (Nacionalni okvirni kurikulum, str. 208).

Kad ljudska bića slušaju glazbu ne reaguju samo na zvuk. Ljudi glazbu mogu doživjeti fiziološki (npr. promjene u brzini otkucaja srca); pokretom; kroz raspoloženje i osjećaje; i spoznajno (kroz znanje i sjećanja, koja mogu biti osobna ili pak povezana sa samom glazbom, odnosno stilom ili povijesnim razdobljem slušane glazbe).

Kreativnost nosi u sebi klicu nepoznatoga, nepredvidljivoga, novoga, ona postaje i motivacija za realizaciju nečega što da tada nije postojalo. Stvaralaštvo je i bit života, njegova daljnjeg razvoja i, kao takvo prisutno je i nužno u svim vidovima ljudskog življenja (Nola, 1987). Naučene spoznaje pedagogija uzima kao polazište svog djelovanja, a to su spoznaje da je stvaralaštvo opća genetička osobina, svojstvena svim ljudima, koju pojedinci posjeduju u različitom intezitetu, te da stvaralaštvo pripada svim područjima života i esencijalno je za sve aspekte života i njegov progres u cjelini.

2. Dobrobiti glazbe

„Znanosti našeg vremena pokazale su da su granice odgojnog djelovanja muzike znatno šire nego što se prije smatralo i ujedno dokazale da muzika utječe na cjelokupan razvoj djeteta: tjelesni, intelektualni i emocionalni“ (Manasteriotti, 1981, str. 2).

Povezanost glazbe i intelektualnog razvoja vidljiva je na počecima djetetova života kada se dijete igra riječima na prirodan i melodičan način. Glazba pomaže djetetu da razvije složenost govora. Tekstovi pjesama bogate djetetov rječnik i šire njegove spoznaje o njemu samome i okruženju u kojem se nalazi. Usvojen tekst i melodija potiču razvoj pamćenja, pozornosti, mišljenja i drugih intelektualnih procesa. Glazba tješi i smiruje dijete, neugodni zvukovi izazivaju neugodan osjećaj. Smetaju djetetu te se ono mršti, plače ili okreće od izvora takvog zvuka. Radosno raspoloženje glazbe potiče djetetovu aktivnost, budi interese, radoznalost i znatiželju te time utječe na djetetov emocionalni razvoj. U zajedničkom pjevanju i glazbenim igrama djeca se osvrću jedni na druge. Socijalni razvoj vidljiv je u najranijem djetinjstvu gdje dijete glazbu doživljava preko odrasle osobe s kojom uspostavlja socijalni kontakt na određeni slušni podražaj. Pjesmom upućenom djetetu stvara se čvršća emocionalna veza između odrasle osobe i djeteta. Malo dijete radije sluša glas nego instrument, jer ga glas povezuje s osobom koja pjeva i koju već prepoznaje po boji glasa. Plesanje i kretanje uz glazbenu pratnju pomaže razvoju koordinacije. Pjevanjem pjesama razvija se djetetov glasovni aparat. Korištenjem različitih aplikacija, udaraljki poboljšava se razvoj fine motorike (Marić, Goran, 2013).

2.1. Glazba i razvoj

Glazba je jezik bez riječi. Zajedno s drugim jezicima, nameće poredak, strukturu, vrijeme, ritam i diskriminaciju zvučne frekvencije slučajnih zvukova. Ona, ustvari, daje značenje zvuku prema Goddard Blythe (2008). Glazba je jedna od čovjekovih najvećih suputnika. Ona pridonosi snažnijem, cjelovitom razvoju djeteta, intelektualnom, emocionalnom, socijalnom i tjelesnom. Poznato je kako fetus reagira na glazbu promjenom motoričke aktivnosti u majčinoj utrobi dok dojenče reagira na glazbu i može oponašati jednostavne ritmove prije nego se razvije govor.

Brojalica je najraniji oblik dječje kreativne igre riječima. Izgovarajući u ritmu nizove riječi ili kratke rečenice dijete uživa u zvučnoj igri i svom stvaralačkom činu. Nije mu važno znače li te riječi nešto ili ne. Ritam potiče, tj. pokreće govornu motoriku, tako da dijete u ranoj dobi lakše izgovara i one najteže glasove koji mu inače zadaju teškoće u svakodnevnom govoru (Marić,

Goran, 2013). Brojalice, pjesmice i kretanja uz glazbu mogu se koristiti u prvih pet godina djetetova života za razvoj vještina koje pripremaju za buduće čitanje i pisanje.

Jedno istraživanje sa Sveučilišta u Londonu pokazalo je da uspješnost pamćenja tonova i oštrina analiziranja akorda pokazuju jasnu povezanost s dobi čitanja, neovisno o kronološkoj dobi ili kvocijentu inteligencije. Djeca koja su bila najbolja u glazbi pokazala su najvišu dob čitanja. Prema Goddard Blythe glazba ima neograničenu sposobnost utjecaja na mozak i tijelo. Može djelovati kao jedinstvena sila i kao kotač koji pomaže u razvoju, razumijevanju i uživanju u drugim vještinama. Kao takva, glazba može biti moćno sredstvo učenja.

Glazbene sposobnosti su naslijeđene biološke mogućnosti prepoznavanja i reprodukcije zvuka i zvukovnih kombinacija, djeca već u prvom tjednu života mogu razlikovati visinu tona (Starc, Obradović, 2004). Poznato je da su biološke pretpostavke glazbenih sposobnosti funkcioniranja specifičnih struktura u prednjem dijelu desne moždane polutke. Taj dio omogućuje nam osjetljivost na visinu tona, ritmičke izmjene tona, jačinu tona i melodičku konturu. U glazbene sposobnosti ubraja se pamćenje melodije, percepcija ritma, shvaćanje tonaliteta, utvrđivanje intervala (visinskih odnosa među tonovima), sposobnost uočavanja estetskog značenja, te apsolutni sluh (Starc, Obradović, 2004).

Tablica 1. Tijek razvoja glazbenih sposobnosti

Dob	Funkcija	Manifestacija
FAZA SLUŠANJA		
0-1 mj.	Reagiranje na zvuk	Žmirkanje, podrhtavanje
1 mj.	Reagiranje na zvuk	„akustična fiksacija“ (umirivanje pri slušnom podražaju)
3 mj.	Lociranje zvuka	Okretanje glave prema zvuku
4 – 6 mj.	Diferenciranje slušnih podražaja	Veća osjetljivost na tonove nego za govor
4 – 6 mj.	Početak aktivne recepcije glazbe	Sluša pažljivo, pokazuje znakove zadovoljstva, pokreće se na zvuk cijelim tijelom

FAZA MOTORIČKE REAKCIJE NA GLAZBU		
6 mj.	Početak glazbenog oponašanja (izravnog)	Pokušaji glazbene reprodukcije
6 – 9 mj.	Gukanje kao odgovor na glazbu (izravno)	Reprodukcija promjena u visini ili ritmu
FAZA PRVE GLAZBENE REAKCIJE		
9 mj.	„Glazbeno brbljanje“ diferencirano reagiranje	Pokušaji glazbene reprodukcije
12 – 18 mj.	Porast broja motoričkih reakcija na glazbu	Razne reakcije ugone ili neugode na razne vrste glazbe
18 mj.	Početak usklađivanja pokreta i glazbe	
FAZA PRAVE GLAZBENE REAKCIJE		
18 – 24 mj.	Spontano pjevanje	Pjevanje bez riječi (mali intervali), oponašanje tekstova, oponašanje nekoliko taktova melodije
2 – 3 god.	Rivalitet spontanog pjevanja i oponašanja poznatih melodijskih sekvenca	
3 god.	Porast glazbenog interesa; povećava se usklađenost pokreta s glazbom; povećava se količina pjevanja po glazbenom modelu na račun spontanog pjevanja; uspješno oponašanje ritma, ritma i melodije u 50% djece	Pozorno slušanje, koncentracija na glazbene podražaje
FAZA IMAGINATIVNE PJESME		
3 – 4 god.	Pjevanje raznovrsnih pjesama, često su izmišljene ili sastavljene od dijelova poznatih pjesama; melodijski su inventivne, ritmički skromne	
FAZA RAZVOJA RITMA		

5 – 6 god.	Sposobnost održanja ritma se poboljšava dvostruko; poteškoće: ne mogu prilagoditi pokrete promjenama tempa, greške u intervalima, slučajno transponiranje u drugi tonalitet; još ne razlikuju: riječ, ritam, visinu tona
FAZA STABILIZACIJE GLAZBENIH SPOSOBNOSTI	
6 – 9 god.	Nagli razvoj melodičkih i ritmičkih vidova glazbene sposobnosti; u skladu s razvojem nastanka pojmova (u kognitivnom području) nastaju i glazbeni pojmovi: ritmički, melodijski, harmonijski i pojmovi o glazbenoj formi; percepcija i razumijevanje glazbe olakšani su usvajanjem pojmova: trajanje, temo, takt, melodijsko kretanje i tonalitet

(prema Starc, Čudina- Obradović i dr., 2004, str. 58.-59.)

Određene kombinacije ritma i pulsa također mogu dovesti do promjene stanja moždanih valova, kao i promjena vlastitih unutarnjih tjelesnih ritmova. Naprimjer, striktni 2/4 ritam marširanja djeluje potičući živahnost, dok sinkope (naglasak na „lako“ dobi) stvara osjećaj anticipacije uzbuđenja. Spori pokreti iz barokne glazbe oponašaju ritam srca, mijenjajući tako raspoloženje do tihe kontemplacije. Melodija uzlaznog tijeka stvara napetost, dok silazni tijek melodije dovodi do relaksacije i završetka. Ostala glazbena sredstva kao što je modulacija iz dura u mol, uporaba disonance i rezolucije u harmoniji, te uporaba sekvenci, može imati sličan učinak na promjenu stanja budnosti i svijesti, te proizvesti stanje napetosti i opuštenosti. Pitagora je smatrao da glazbom i pjevanjem možemo održati harmoniju zdravog duha i tijela, vježbati pamćenje i liječiti poremećaje u ponašanju. Glazba dovodi u pravu mjeru afektivna stanja pomoću svoje harmonije te je njezino djelovanje terapijsko. Glazbe (po Platonu) može snažno djelovati na karakter i volju, stoga već u ranoj dječjoj dobi treba djeci omogućiti da putem glazbenog odgoja i aktivnog pisanja, uče o skladu i harmoniji da bi ih oni pratili cijelog života. Prema Šmit (2005) umjetnost obogaćuje emocionalni razvoj djeteta, razvija maštu, razvija osjetila, razvija mišljenje, razvija pamćenje, razvija govor, razvija osjećaj samopouzdanja, potiskuje stidljivost, stvara smirenost, opušta, utječe na oblikovanje osobnosti i olakšava primanje i razumijevanje obavijesti.

U sklopu ankete provedene 1933. godine, najviše afroameričkih srednjoškolaca kao svoj najvažniji uzor navelo je učitelje glazbene kulture (36%), nakon kojih slijede učitelji engleskog

jezika (28%) i dr., istraživanja su pokazala kako su učenici koji su svaki dan primali glazbenu poduku manje izostajali s nastave (Campell, 2005). Kod djeteta uključenoga u glazbeno obrazovanje pojavljuje se porast sinapsi u različitim područjima mozga: u dijelovima lijeve hemisfere koji se aktiviraju prilikom identifikacije melodijskih nizova; u Brocinom području, koje se nalazi u dijelu mozga povezanim s percepcijom redosljeda auditivnih podražaja; u desnoj hemisferi koja je visoko uključena u percepciju timbra i promjena u visini tona (Nikolić, 2018).

2.2. Glazbeni elementi

Za odgoj glazbenog sluha i za sposobnost reproduciranja bilo kojeg oblika muziciranja najvažnija su dva glazbena elementa: ritam i melodija. Usporedno- za razvoj pravilnog govora djeteta, tj. za razumijevanje govora djeteta ili odraslog čovjeka, uz ostalo- bitne su dvije osnovne strukturalne sastavnice govora: ritam i intonacija.

Prema Šmit (2001) u razvoju govora djeteta opaža se isti proces. Ritam i pjevani glas vrlo su bliski i potrebni za dobar i pravilan razvoj govora djeteta- oni su njegov prvi zvučni doživljaj. Pjevanjem pjesama primjerenih djeci razvija se dječji glas, glazbeni sluh, osjećaj za ritam i govor i obogaćuje dječji rječnik. Dakle, od samog rođenja djeca doživljavaju i upijaju ritam na različite načine:

1. Slušajući uspavanke
2. Igrajući se prstima
3. Prvim koracima
4. Prvim riječima
5. Uključivanjem u ritam života
6. Stvaranjem svoje osobne ritmičke ekspresije
 - a) Igrama ritmova (pokretne igre)
 - b) Brojalicama (vezane uz pokret)

Brojalice su izraz dječjeg ritma i vježba još nedovoljno oblikovanog govornog aparata, pa su one u stvari jedan govorni fenomen. Piaget objašnjava da malo dijete pomoću pokreta doživljava pojam trajanja. Zvučni stimulus pokreće tijelo (ruku) i pravilnim otklonom tijela s jedne strane na drugu koje prolazi. Bez pravilne motorike, odnosno bez pravilnog usmjeravanja

razvoja motorike i njegove veze sa zvukom i pokretom u glazbeno-ritmičkim strukturama, nema dobrog govora. Pravilna motorika omogućuje harmoničnost tjelesne napetosti što se očituje u dobroj intonaciji i intezitetu glasa. Prema Šmit (2005) Carl Orff je uveo glazbenu pedagogiju udaraljke kao primarnu glazbenu edukaciju i kao osnovni uvjet za razvoj želje za glazbom i muziciranjem u djece. Način proizvodnje zvuka na pojedinom instrumentu pogoduje razvoju motorike i koordinacije ruke, podlaktice, zapešća, šake i prstiju. Glazbeni sadržaj izravno proizlazi iz glazbeno formalnih odnosa koji se uspostavljaju između tonova.

Melodija

Niz uzastopnih tonova različite visine i trajanja koji tvore smislenu glazbenu cjelinu zove se melodija, ona je uz ritam i harmoniju temeljni element glazbe i tvori vodoravnu dimenziju glazbene strukture. Ima svoje pravilnosti koje skladatelji poštuju. Tonovi melodija zapisuju se notama koje su u crtovlju na različitim visinama, a ukrasi manjim notama od njih (Gospodnetić, 2015). Kod pjevanja pri odabiru pjesama potrebno je pridati pozornost mogućnostima djeteta rane i predškolske dobi, glazbeno- umjetničkim i metodičkim zahtjevima. Melodija može biti vokalna i instrumentalna. Vokalnu melodiju izvodi glas, a instrumentalnu melodiju izvodi instrument ili glazbalo.

Ritam

Sugestivnost ritma je tolika da je dovoljno prstom po stolu kucati karakteristične detalje ritma neke poznate melodije da bi je slušatelji prepoznali (Gospodnetić, 2015; Andreis 1968). Ritam je sastavni dio glazbenoga izražavanja. Predstavlja vremensku organizaciju u glazbi, a nastaje notama koje su različitog trajanja i naglašenosti. Sastavni dio ritma čine i pauze ili stanke. Ukupnost ponavljanja ritmičkih elemenata (nota i pauza) određen je pravilima ritmičke mjere. Ritam daje živost umjetnostima pokreta. Nizanje tonova u odsutnosti ritma ne čini glazbu. Glazba je dinamična umjetnost upravo po tome što je osnova glazbene dinamičnosti u ritmu, a to znači u pokretu (Sam, 1998).

Harmonija

Ovaj glazbeni element označava suzvuk, sklad. Do devete godine života dijete je osjetljivo samo na melodiju i ritam, a ne zapaža harmoniju. Konsonantni akordi djeluju na vegetativni (nevoljni) živčani sustav umirujuće, usporavaju puls i snižavaju krvni tlak, dok disonantni akordi izazivaju ubrzavanje disanja i rada srca te povišenje krvnog tlaka.

Metar

Mjera je oznaka za metar, ali se isto može upotrijebiti kao sinonim za metar. Ona pokazuje broj i vrstu osnovnih jedinica (doba). Sastav mjere bilježi se razlomkom u kojem brojnik pokazuje broj doba u taktu, a nazivnik vrstu dobe, odnosno koju notu je zapisivač odabrao za dobu (Gospodnetić, 2015).

Tekst

Tekst je sinkroniziran s ostalim elementima u vokalnim i vokalno-instrumentalnim skladbama. Pomoću njega dobivamo dječju pozornost. Pri pjevanju ili izgovaranju brojalice tekst mora bit jasan. Dikcija odgajatelju konstantno treba biti na umu. Osim o jačini slogova treba voditi brigu i o dužini slogova. Tekst mora biti razumljiv i pružati takve situacije u igri koje djeca mogu shvatiti. Takav će tekst poticati i fantaziju djece (Manasteriotti. 1988). Riječi su snažan pokretač dječje reakcije. Ritmizirane riječi u različitim tonskim visinama neodoljivo su privlačne djetetu. U svojoj bogatoj mašti dijete s lakoćom usvaja, pamti i poistovjećuje se s glavnim sudionikom u pjesmi i u pjevanju (Sam, 1998).

Glazbeni oblik

Najmanji dio iz kojeg se gradi glazbena misao zove se glazbeni motiv. On je najmanje prepoznatljiv dio skladbe, karakterističan po svom ritmu ili melodiji. Nekoliko se motiva sklapa u veću cjelinu, obično od dva ili četiri takta koju zovemo glazbenom frazom. Fraza je cjelovita melodijska i ritamska misao. Ona je najmanji smisleni dio jedne skladbe.

Analizirajući glazbeni oblik uočavamo koji dijelovi skladbe su jednaki, slični ili različiti po svom ritmu i melodiji. Skladba u kojoj se fraze ponavljaju lakše se pamti, dok kontrasti održavaju budnim slušateljev interes (Gospodnetić, 2015).

Karakter

Karakter je ugođaj skladbe koji ostavlja određeni dojam na slušatelja. Ako želimo imenovati doživljaj skladbe, trebamo postepeno obogaćivati dječji rječnik novim riječima, da ne bismo glazbu uvijek okarakterizirali samo tužnom, nježnom, veselom, mirnom, sjetnom ili poletnom.

Tempo

Tempo je brzina kojom izvodimo neku skladbu ili dio neke skladbe, odnosno metarski i ritamski slijed tonova u određenom vremenu. To je odbrojavanje osnovnih vremenskih

jedinica (doba), odnosno njihov broj u minuti. Izbor tempa je jedan od najznačajnijih pojedinosti pri izvedbi glazbenog djela. Tempo je regulator odnosa među tonovima, određuje njihovo trajanje, a o trajanju tona ovisi njegovo djelovanje. Osim ako skladatelj nije sam naznačio tempo, samostalno se odabire. Za mlađu djecu u početku se odabiru igre s pjevanjem polaganijeg tempa, da bi se mogla razviti vještina dječjeg pokreta.

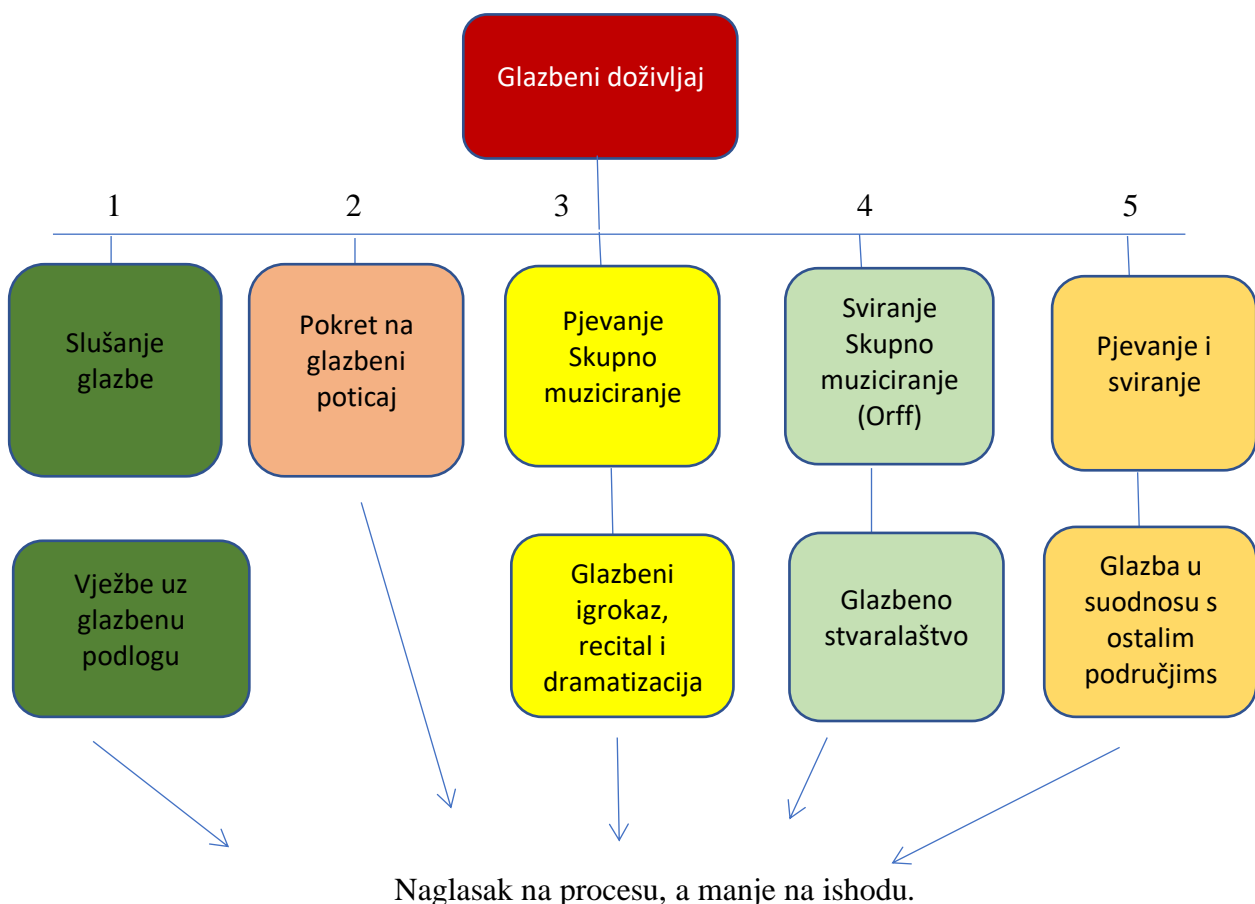
Dinamika

Odnosi se na jačinu ili glasnoću kojom izvodimo neku skladbu ili dio skladbe, kao i promjenu jačine u toku skladbe. Ima izuzetno značenje za estetsko doživljavanje skladbe.

3. Glazbeni odgoj u humanističkom smislu

Cilj metodike glazbene kulture u dječjim vrtićima je da odgajatelji nauče kako oplemeniti djecu glazbom. Putem glazbe proučavamo i pratimo antropološka i psihološka obilježja svih dobnih skupina predškolske dobi (Gospodnetić, 2015). Programsko usmjerenje ističe kako je važno da dijete u dječjim vrtićima i drugim oblicima izvan obiteljskog života ima mogućnost za uspješno uspostavljanje i proširivanje emocionalnih i socijalnih sveza, kvalitetnih odnosa s odraslima i djecom u neposrednoj poticajnoj okolini.

„Najdragocjenija posebnost glazbenog doživljaja je razvoj bogatstva osjećaja“ (Sam, 1998, str. 5).

Presjek aktivnosti do glazbenog doživljaja (Sučić, 2016, str. 132)

U predškolskim i školskim godinama, smisao glazbene aktivnosti i glazbene nastave je razvijanje glazbenog i govornog izraza, vještine i navike slušanja, razlikovanja zvukova, boja, jačine glasova i zvukova, kreativno izražavanje pjevanjem sviranjem, slušanjem, sposobnost aktivnog sudjelovanja. Smisao je prema Sučiću (2016) u angažiranosti i emocionalnom aktiviranju kojim se unosi radost u svakodnevni život.

„Postoji određeni antagonizam između školovanja i kreativnog izražavanja djeteta, kao što postoji antagonizam između rada i igre. Taj se antagonizam ne može izbjeći, jer te djelatnosti poživaju duže vremena na funkcijama koje su proturječne, koje se u mnogo čemu isključuju i služe u različite svrhe. Uloga je moderne pedagogije da taj antagonizam prevlada, odnosno da zna kako valja postupati s proturječnim tendencijama u razvitku djeteta. Najveći je nedostatak tradicionalnog školovanja bio upravo u tome što se težište stavlja na učenje pomoću vanjskih predložaka i potpuno su se zanemarivali unutrašnji mehanizmi dječjeg izražavanja, koji su preduvjet kreativnog ponašanja“ (Nola, 1987, str. 63).

U glazbenoj kulturi djeca kroz osmišljene glazbene aktivnosti upoznaju mogućnost glazbenog govora, izražavaju se zvukovnim sredstvima- glasom, zvukovima tijela i udaraljka. Također upoznaju određen broj glazbenih ostvarenja s područja umjetničkog i narodnog stvaralaštva prema Gospodnetić (2015); Riman (2001). Intenzivno promatranje dječjeg pamćenja zapanjujuće je, ta neočekivana sposobnost djeteta, prirodna je i zasniva se na njegovoj sposobnosti da gleda i pamti viđeno, što većina odraslih ljudi ne može zbog površnosti svoje percepcije, tj. nemogućnosti zadržavanja pažnje. Često se djeci nameću sheme, takva podučavanja skreću dječju pažnju s pravog doživljaja, aktivnog istraživačkog znatiželjnog poriva na imitaciju. Tada se u djetetu potiskuje unutarnja potreba da izrazi svoje viđenje i destimulira unutarnje procese koji moraju prethoditi vlastitom izrazu, time se gubi sposobnost vlastitog izražavanja djeteta te se oslabljuju perceptivne i misaone funkcije.

„Ono što dijete zapamti u djetinjstvu, čvrsto se zadržava u svijesti i sačuva se mnogo godina. Zato je važno da dijete u pamćenju prikuplja važne stvari. Lako i brzo pamti ono što ga zanima, a pred kraj predškolske dobi počinje se razvijati sposobnost hotimičnog pamćenja“ (Gospodnetić, 2015, str. 25).

Najčešći sadržaji koji se pojavljuju u aktivnostima iz glazbene kulture su igre s pjevanjem, obrada pjesme (ili ponavljanje pjesme), obrada brojalice (ili ponavljanje brojalice), aktivno slušanje glazbe, poticanje dječjeg stvaralaštva, sviranje na udaraljka.

3.1. Kompetencije odgajatelja

Ključne kompetencije koje bi odgojitelji trebali steći u svom obrazovanju definiraju se pomoću tri opće kategorije: rad s informacijama, tehnologijom i znanjem; rad s ljudima te rad u zajednici i za zajednicu. Osoba ne posjeduje gotove kompetencije u apsolutnom smislu, već u određenom stupnju koje se mogu razvijati vježbom i obrazovanjem (Vizek, Vidović, 2009) prema Miočić, M., 2012.

Odgajatelj treba što više koristiti individualni pristup djetetu i biti što više ne direktivan, zainteresiran za potrebe i vlastitu djetetovu aktivnost, u što većoj mjeri omogućavati djeci da proširuju svoje iskustvo i znanje, uvažavajući pritom njihova iskustva i ono što je za dijete aktualno, a što izaziva njegovu znatiželju, inicijative, pitanja i probleme (Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja predškolske djece, 1991, str. 11).

U prvih sedam godina života djeca pomno prate i usvajaju socijalne odnose kroz uzor odraslih. Stoga se odgajatelj mora koristiti kretnjama, gestama i osjećajima u ophođenju s djecom, a manje opominjati, objašnjavati, verbalizirati te moralizirati (Gospodnetić, 2015). Spoznaja pedagoga o momentima svog rada s djecom, o nesputavanju, o omogućavanju stvaralačke angažiranosti djece, temelji se i na vlastitim iskustvima. Pedagog koji u sebi nosi stvaralačke porive tragaće, osluškiivati nastale titraje, gibanje kod djece, istraživat će i osjetiti što se zbiva, te pronaći i metode pokretanja i protoka stvaralačkih procesa i put do svakog djeteta (Nola, 1987). Djeci se ne daje sve gotovo, utvrđeno, nego ih treba voditi kroz proces, tako ćemo ih učiniti sudionicima otkrivanja društva, istraživačima života, stvarateljima umjetničkih djela. Razvijanje interesa za glazbu ovisi o izboru glazbe koja svojim sadržajem i izražajnim sredstvima mora biti pristupačna djetetu. Izborom vrijednih i djeci pristupačnih glazbenih djela utjecat ćemo na razvoj dobrog glazbenog ukusa.

Umjetničkim sadržajima odgojitelj prenosi svoja glazbena znanja i vještine u radu s djecom i time obogaćuje kulturu predškolske ustanove. Osviješten odgojitelj osigurava kulturni prosperitet svoje ličnosti, predškolske ustanove i društva, a ujedno pridonosi i svojoj osobnoj kulturi življenja. Pjevajući, odgojitelj se djetetu predstavlja kao pjesma. U trenutku pjevanja on je djetetu glazba. Pjesmom, odnosno glazbom, moguće je potaknuti dijete na fizičku aktivnost, zatim na smirenje ili na intelektualni napor (Sam, 1998).

3.2. Glazbeni poticaji u dječjem vrtiću

Osigurati sva glazbena iskustva ključno je za istraživanje glazbe, uporabu glazbenih elemenata, stvaranje i izvođenje glazbe. Aktivnosti vezane uz istraživanje glazbe su pokret uz glazbu, istraživanje i prepoznavanje glasova, istraživanje instrumenata, istraživanje glasa pri pjevanju, slušanje i opisivanje glazbe. Kao i za sve aktivnosti i u glazbenim se valja koristiti igrom, kod uporabe glazbenih elemenata proučavamo osjećaj i izražavanje ritma, prepoznavanje boje zvuka, prepoznavanje melodije, prepoznavanje tempa i dinamike, osjećanje i prepoznavanje takta. Za stvaranje i izvođenje glazbe koristimo „prave“ glazbene aktivnosti improviziranja, izvođenja i slušanja glazbe, kao i reagiranja na glazbu pokretom i crtežom. Kvalitetno i poticajno okruženje djeci omogućuje različita područja istraživanja i stupanje u različite oblike socijalnih interakcija.

Prema nacionalnom kurikulumu okruženje za učenje treba biti multisenzorično tj. djecu poticati na istraživanje i angažiranje različitih senzoričkih modaliteta (istraživanje tekstura, mirisa, zvukova, tonova, melodija, pokreta i sl.). Usmjeravanje pozornosti opremanju centra za glazbeno izražavanje i stvaranje bitno je kako bi djeca izrazila svoju kreativnost, realizirala svoju želju za druženjem, kretanjem, zajedničkim stvaranjem, rješavanjem problema, traženjem i pronalaženjem odgovora u težnji da sve navedeno bude povezano s osjećajem ugone i zadovoljstva. „Okružje je jedan od odgojitelja“ reakcije djece na okruženje u kojem boravi utječu na njihov intelektualni, socijalni i duhovni razvoj. „*Ključni element u poticanju zdravog socijalno- kognitivnog razvoja je vrijeme u kojem se djeca mogu družiti*“ (Katz i McClellan, 2005).

Glavni cilj metodičkog postupka u glazbenoj aktivnosti je produžiti pažnju djece što dulje, da bi što dulje bila okružena glazbom., tj. cilj nije naučiti pjesmu, nego produžiti njezino pjevanje da djeca budu dulje okružena glazbom i da uživaju, a usput će se ostvariti zadaci poput senzibiliteta za ritam, metar, melodiju (Gospodnetić, 2015).

Ponekad dijete izmišlja svoju melodiju na već postojeće riječi neke pjesme, ali može izmišljati i riječi na poznatu melodiju. Tu vrstu dječje aktivnosti valja stalno poticati jer takvo pjevanje ima velik utjecaj na cjelovit razvoj djeteta (stjecanje samopouzdanja i samopoštovanja, upoznavanje vlastitih pjevačkih i stvaralačkih sposobnosti, razvoj govora, emocionalni, intelektualni razvoj i dr.) prema Marić, Goran (2013).

Svaka kultura ima pjesmice i rime koje djeci pomažu da nauče abecedu, brojeve i druge popise. Čak smo i kao odrasli ograničeni u svojoj sposobnosti da zapamtimo nizove ili da ih zadržimo

u glavi, osim ako ne koristimo mnemoničke trikove ili uzorke- a najsnažniji od njih su rima, metar i pjesma (Oliver Sacks, 2012). Ritam i njegovo usklađivanje pokreta (te često emocije), njegova moć da „pokrene“ ljude u oba smisla te riječi, mogu imati ključnu kulturnu i ekonomsku funkciju u ljudskoj evoluciji spajanjem ljudi i stvaranjem osjećaja zajedništva i zajednice. Pjesme i plesovi u kojima se koriste pripovjedački pokreti nadograđivali su se i izvodili u brojnim generacijama.

Dijete kroz slušanje, pjevanje, sviranje, pokret, doživljava, mašta, to su vanjske aktivnosti. Doživljaj, percepcija, razmišljanje unutarnje su, nevidljive aktivnosti. Vanjske i unutarnje aktivnosti međusobno se prožimlju, utječući jedna na drugu prema Sam (1998).

4. Slušanje glazbe

Glazba je u pradavno vrijeme bila tajanstveno i moćno pomagalo za usklađivanje uma i tijela (Don Campbell, 2005). Ona mijenja percepciju vremena pa nas može ubrzati i usporiti, može nam promijeniti raspoloženje. Istraženi su utjecaji glazbe na naš um i tijelo tako i glazba u trgovačkim centrima ima svoju svrhu. Umjetnički vrijedna muzika može djelovati na dijete, probuditi u njemu plemenite osjećaje, formirati njegov ukus i razviti u njemu trajniju ljubav prema muzici (Marić, Goran, 2013). Slušanje glazbe izvor je razvoja glazbenih sposobnosti, glazbenih vještina, glazbenosti, glazbenog ukusa- glazbene recepcije kroz glazbeno uživanje. Njime razvijamo slušnu koncentraciju, potičemo specifikacije sluha, tj. prepoznavanje zvukova i boja glazbala i glasova.

Glazbeno djelo može biti duže vrijeme prisutno sasvim nenametljivo u djetetovu okruženju dok ga ne zavoli i prepozna. Prvi susret s glazbenim djelom može biti i emotivno naglašen, dobro pripremljen aplikacijom ili poticajnim pokretom ili djeci bliskim sadržajem. Snažnim doživljajem pobuđuje se interes djeteta i želja da istu glazbu ponovno čuje, uživa u njoj i bolje je upozna. Ponavljanje slušanja glazbenog djela uvijek je iznova zanimljivo ako se provodi kroz igru, ples, likovno izražavanje, kroz priče, scensku igru. Pozadinsku glazbu najbolje je slušati najviše dvadeset i dvije minute u sat vremena kako u uredu, tako i u školi te kod kuće. Neprekidna glazba u trajanju od dvadeset i dvije minute djeluje poticajno, ali su djelotvorni i kraći odsječci glazbe raspoređeni u sat vremena (Campbell, 2005).

Prema Sam (1998) slušanje se dijeli u tri faze, karakteristika prve faze uživanje je u samom tonu, druga faza naziva se asocijativno slušanje, što je asocijacija intenzivnija to je izražajnost glazbe veća. Treća faza je slušanje, razvijena sposobnost slušanja. Slušatelj je sposoban prepoznati oblik glazbe, njegovu strukturu, tonske i ritmičke odnose, tempo, dinamiku, vrste instrumenata i dr.

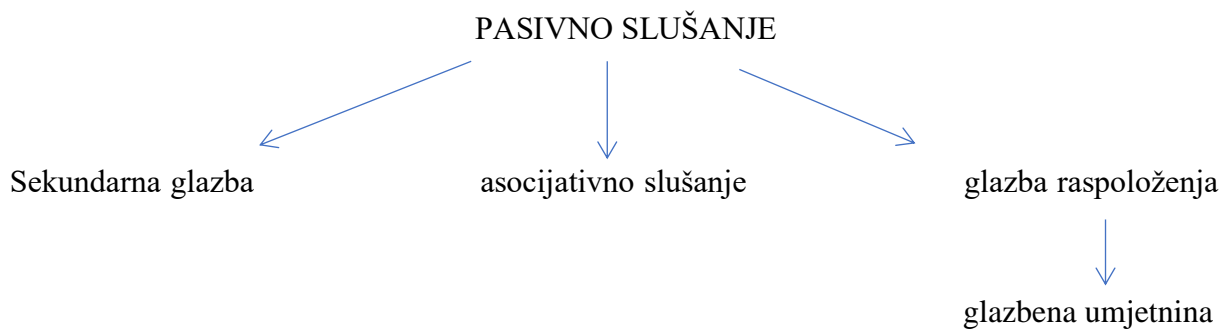
Dvogodišnja studija zaključila je da djeca koja su uključena u neki oblik glazbenih aktivnosti pokazuju značajne razlike u slušnoj diskriminaciji i pažnji u odnosu na djecu koja nisu uključena u glazbu. Djeca više izložena glazbenim aktivnostima pokazala su zreliju obradu zvučnih značajki i pojačanu osjetljivost na aspekte zvukova, dok su iznenađujući zvukovi imali manje vjerojatnosti da će odvratiti dječju pažnju.

4.1. Pasivno slušanje glazbe

Neki zvukovi pune tijelo i mozak pozitivnom energijom. Glasna glazba naglašenog ritma katkad nas može ispuniti energijom te prikriti ili osloboditi bol i napetost. Neke od najpozitivnije nabijenih zvukova proizvodimo vlastitim glasovima. Takvi zvukovi mogu opustiti čeljust i grlo, ukloniti napetost iz tijela i pomoći nam pri usponu na nove razine postignuća (Campbell, 2005).

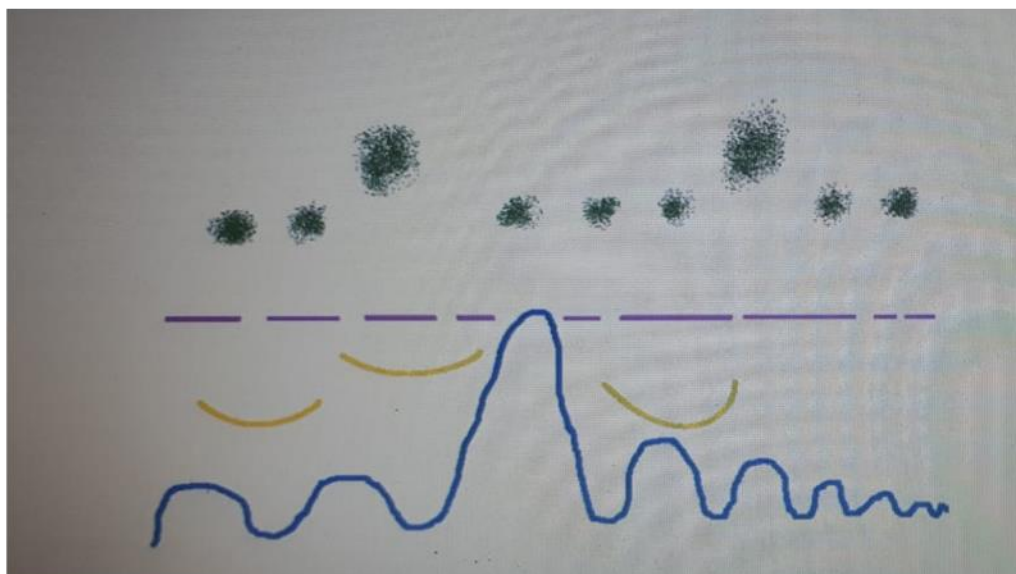
„Ne mora svako slušanje biti aktivno, koncentrirano, namjerno i pažljivo. Kada bi se u vrtiću, u vrijeme kada se djeca igraju, umjesto raznoraznih problematičnih vrsta glazbe čula odgovarajuća umjetnička glazba, to bi već mnogo značilo u privikavanju na zvuk koji u suvremenom glazbenom radijskom i TV kaosu djeci zvuči neobično i antipatično“ (Gospodnetić, 2015; Rojko, 1996, str. 16).

Vizualna raščlamba prema Sam (1998), str. 50:

Pasivnim slušanjem odgajamo ukus djece te zbog toga moramo biti pažljivi pri odabiru glazbe. Glazbu možemo „provlačiti“ kroz sve aktivnosti u ranoj i predškolskoj dobi, dok pričamo priče, uz provođenje tjelesne i zdravstvene kulture, u scenskoj kulturi, uz provođenje likovnih umjetnosti. Tematika dječjih pjesama je različita, a djeci su najpristupačnije pjesme koje govore o njihovu neposrednom okružju. Ljepotom i skladnom melodijom, te živim i bujnim ritmom pjesma razvija dječje estetske osjećaje, a probranim izborom razvija se dječji glazbeni ukus. Djeca još ne znaju pravila u notnom zapisu, ali njihovu potrebu za izražavanjem ne smijemo zanemariti i ograničiti, crtežom mogu izraziti ono što čuju i osjećaju dok je u pozadini glazba.

Primjer dječje notacije, spoj glazbene i likovne umjetnosti

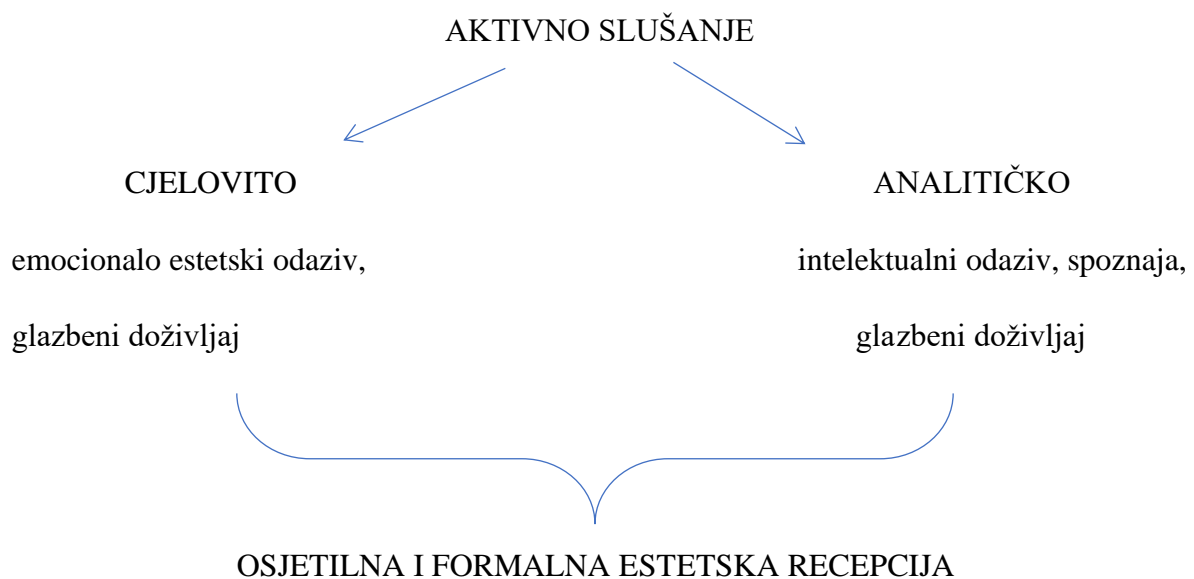

(preuzeto sa Music and Child, Children's Musical Play: Musicality and Creativity)

4.2. Aktivno slušanje glazbe

Da bi djeca mogla biti skoncentrirana na glazbu i aktivno slušati neku skladbu, ona ne smije biti preduga. Aktivno slušanje ujedinjuje doživljaj i spoznaju. Pri tom slušatelj svoj estetski doživljaj upotpunjuje spoznajnim elementima glazbenih izražajnosti. Potrebno je paziti da skladbe budu različite po karakteru i izvođačkom sastavu kako djeca ne bi konstantno slušala sličnu glazbu. Kod aktivnog slušanja glazbe potrebno je mijenjati metodički postupak iz dana u dan kako djeci to ne bi bilo predvidljivo i shematski. Za prvih nekoliko slušanja potrebno je izložiti djeci upute, ali pri svakom idućem slušanju smanjuje se potreba za uputama. Od trenutka kada se djeca spremno uključe u aktivnost odgajatelj može popustiti s uputama i pustiti da aktivnost vode djeca.

Postoje dvije mogućnosti sadržajnog aktivnog slušanja glazbe. Zaokupljenost cjelovitim glazbenim djelom na način da slušateljeva percepcija slijedi svaku glazbeno-izražajnu pojedinost naziva se cjelovito slušanje. Druga vrsta aktivnog slušanja je analitičko slušanje, slušateljeva pozornost usredotočena je na sasvim određenu glazbenu pojedinost, npr. Tempo, dinamiku, glazbalo (Sam, 1998).

„Dužnost je odgajatelja uputiti djecu u samu glazbu, omogućiti im da osjete glazbenu ljepotu i da shvate da ona ne leži ni u kakvim asocijacijama, slikama, zamišljanjima, refleksijama i emocijama, nego isključivo u glazbi samoj“ (Gospodnetić, 2015). Dijete ima stotinu izražajnih jezika, geslo je Loris Malaguzzi, začetnika Reggio pedagogije. Metodički osmišljen pristup slušanju, sredstvima motivacije (riječima, lutkom, aplikacijama), ne djeluje direktno na intezitet doživljaja glazbenog djela. To je samo posredan način trenutačnog usmjeravanja djeteta onome što treba uslijediti, a glazba sama po sebi omogućit će estetski doživljaj (Marić, Goran, 2013). Aktivno slušanje je intelektualna sposobnost koja se stječe glazbenim odgajanjem. Ako djetetu prije prvog slušanja obznanimo izvanglazbeni naslov, postoji opasnost za glazbeno-estetski doživljaj, ono će se osloniti na poruku naslova i bezuspješno tragati za sadržajem. (Sam, 1998).

4.2.1. Aplikacije

Kod djece bi aplikacije trebale izazvati radoznalost i dodatno ih motivirati na kretanje i sudjelovanje u aktivnosti. U vrtićima se najčešće koriste slike na papiru, štapne aplikacije i lutke. Izrada aplikacija za provođenje glazbenih aktivnosti također može biti jedna od motivacija, poticaja djece za uključivanje u glazbene aktivnosti.

„Govorna motivacija uključuje sljedeće metodičke postupke: razgovor, pripovijedanje, usmeno izlaganje, tumačenje i objašnjavanje, ali ne odgovara glazbenom obliku“ (Gospodnetić 2015; Sam, 1998).

4.2.2. Pokret

Pokret je autentični dječji izraz, čim se rodi, a i prije toga, dijete se kreće, maše ručicama i nogama, okreće glavu, giba se cijelim tijelom. Potičući dijete na pokret i tjelesnu aktivnost, utječemo na razvoj gotovo svih motoričkih sposobnosti. Ples je najprirodnije sredstvo izražavanja i komunikacije koji potiče na ritmično pokretanje tijela, te čovjeku omogućuje da prikaže svoj unutarnji svijet. Pokretom dijete prenosi svoje ideje, osjećaje i doživljava. To je prilika pojedincu da izrazi pokretom ono što ne može riječima. Pri izvođenju plesnih pokreta kod djeteta se aktivira razvoj različitih područja kao što je kognitivno, afektivno i psihomotoričko. Zbog svojih terapijskih pogodnosti i pozitivnog djelovanja ples bi trebao biti dostupan i individualiziran svakom djetetu. Kreativni pokret visok je umjetnički, kulturološki i motivacijski čin, iznimno važan za kinestetički tip djece koja najlakše i najbrže uče pomoću pokreta. Statičko sjedenje u klupi, slušanje učitelja, predavačka nastava, praćenje/prepisivanje s ploče i primanje slikovnog materijala, sveopća je školska praksa koja je još uvijek najučestalija (Sučić, 2016).

Životna potreba djece i nezaobilazna reakcija na slušanje i doživljaj glazbe je pokret. Svoju osjetljivost prema glazbi djeca iskazuju spontanim kretnjama u prostoru. „Djeca vrtičke dobi najčešće plešu dok slušaju glazbu. To je senzomotoričko slušanje koje se temelji na činjenici da ni jedan drugi osjet ne prodire tako duboko u druga osjetna područja kao što se to događa pri slušanju glazbe, pri čemu je cijeli senzorijski zahvaćen rezonancijom što se izražava različitim, više ili manje vidljivim pokretima“ (Rojko, 2004:142) prema Marić, Goran (2013).

Za vrijeme slušanja glazbe nije potrebno da i odgojitelj pleše s djecom, osim ako im pokazuje svoju koreografiju koju djeca izvode istodobno s njim, ali ne bi trebao niti stajati sa strane potpuno mirno, već zainteresirano, pokrećući se malo tijelom na mjestu, tako da djeca osjete da i on uživa u glazbi (Gospodnetić, 2015).

Carl Orff osmislio je metodu u kojoj sjedinjuje ritmičan govor, geste, pokrete te pjevačke improvizacije i sviranje jednostavnih udaraljki. Djeca u Orffovoj učionici izgovaraju dječje pjesmice ili priče te se pritom kreću, plješću i sviraju bubnjeve i ksilofone u cilju pristupanja glazbi putem pokreta, pjesme, plesa i sviranja umjesto na analitički način svojstven lijevoj moždanoj polutki (Campbell, 2005).

5. Improvizacija

Improvizacija je najčešći oblik rada pri aktivnom slušanju glazbe, ona označava kreativan pristup pokretu. Tada su upute dobrodošle, tj. smjernice koje se djeci daju riječima ili pokretom, uklopljene u priču ili igru koje će potaknuti djecu na pronalaženje novih pokreta ili prostornih puteva. Poznavajući elemente glazbe, naobrazba odgojitelja je dovoljna da sam osmisli kvalitetne koreografije uz glazbu. Djeca oponašanjem odgajatelja usvajaju korake i razvijaju senzibilitet za glazbu.

Osim ponavljajućih kretnji hodanja i plesanja, glazba može omogućiti sposobnost organiziranja, praćenja zamršenih sekvencija ili držanja golemih količina informacija u glavi - to je narativna ili mnemonička moć glazbe prema Sacks, O. (2012).

Groveov Glazbeni rječnik (1991) definira improvizaciju kao umijeće razmišljanja i izvođenja glazbe istovremeno, dok prema drugim izvorima improvizacija podrazumijeva istovremeno pronalaženje i izvođenje glazbe bez neposredne pripreme (Die Musik in Geschichte und Gegenwart, 1997). Improvizacija je dakle vrsta stvaralačkog čina koji se razlikuje od pismenog načina oblikovanja kao kod skladanja te je slična ne pripremljnom, improviziranom izrazu ideja u govoru (Bačlija, B. 2016).

„Na taj se način razvija u čovjeku dobar i pozitivan osjećaj, osjećaj radosti i sreće za razliku od straha i brige oko točnosti izvedbe koji se kod mnogih učenika pojavljuje pri interpretaciji zadanog programa. Improvizirajući potpuno slobodno, spontano ili uz određene smjernice i okvire, učenik kreira i stvara, izražava se i doživljava ljepotu glazbe, što osobito pozitivno utječe na njegov cjelovit razvoj“ (Bačlija Sušić, 2016, Vol. 65 No. 1, str. 7).

Elly Bašić smatrala je da se spontanom stvaranjem glazbe putem improvizacije, u aktivnom doživljaju zvuka dijete upoznaje s instrumentom i ulazi u svijet glazbe. Didaktičkim pričama i igrama, glazbom i zvukovima željela je nastavu učiniti zanimljivom i na taj način razviti djetetov interes i ljubav prema glazbi. Pri korištenju aplikacija u aktivnom slušanju glazbe potrebno je paziti da broj aplikacija odgovara broju fraza ili kitica.

Theano Koutsoupidou napisala je članak „The effects of improvisation on the development of children's creative thinking in music“, kvazi-eksperimentalno istraživanja o tome kako improvizacija utječe na kreativnost i u kojoj mjeri, ono je bilo provedeno na šestogodišnjacima u trajanju od šest mjeseci. Glazbeni sadržaji eksperimentalne skupine bili su obogaćeni

različitim improvizacijskim aktivnostima dok u kontrolnoj grupi u aktivnosti nije bila uključena improvizacija već su te aktivnosti bile usmjerene na odgojitelja.

Websterova mjera kreativnog razmišljanja u glazbi - MCTM II (Webster, 1987., 1994.) primijenjena je prije i nakon šestomjesečnih nastavnih programa (tj. Pre testa i post-testa) kako bi se procijenilo kreativno razmišljanje djece u smislu četiri glazbena parametra: ekstenzivnost, fleksibilnost, originalnost i sintaksa. U kontrolnoj grupi sudjelovalo je 13 djece, dok je u eksperimentalnoj skupini bilo 12 djece, obje grupe imale su istu odgojiteljicu. Rezultati bi bili pouzdani i valjaniji da je u ovom eksperimentu sudjelovao jednak broj djece te jednak broj djevojčica i dječaka.

Dječji kreativni način razmišljanja uočljiv je preko čimbenika glazbene ekstenzivnosti (vrijeme koje je dijete provelo u glazbenoj aktivnosti), fleksibilnosti (izričaj u tri glazbena parametra; dinamika, tempo i intonacija), originalnosti (način na koji dijete na jedinstven način manipulira glazbenim pojavama) i sintakse (u kojoj mjeri dijete manipulira glazbenim pojavama na logičan i svojstven glazbeni način, prema obrascima muzičkog ponavljanja, kontrasta i slijeda). Djeca uključena u improvizacijski program bila su ohrabrena za sudjelovanje u nekoliko glazbenih aktivnosti u kojima su mogla istraživati glazbene instrumente, istraživati glazbeni izričaj kroz ples i pokret, koristeći svoje tijelo da proizvodi različite zvukove, pjevaju. Djeca su morala improvizirati zvukove da bi opisali slike koje su im bile prikazane, sudjelovati u priči ili raspravljati o karakteristikama nekog zvuka. Obje grupe imale su iste osnovne ideje, ciljeve i aktivnosti no kontrolna grupa nije imala improvizacijski način rada, tj. sve im je bilo nametnuto, nisu imali mogućnost dodavanja osobnih elemenata u izvedbu.

Vrijeme koje je eksperimentalna skupina provela u kreativnim aktivnostima u kontrolnoj skupini zamijenjeno je više ponavljanjima vježbi pod vodstvom odgojitelja. Lekcije su snimljene tako da omoguće komparativnu analizu glazbenih aktivnosti nakon završetka eksperimenta i promatranje dječjih stavova i napredovanja kroz program. Analiza glazbene ekstenzivnosti i fleksibilnosti bila je kvantitativna, a analiza originalnosti i sintakse kombinirala je kvalitativnu analizu (video promatranje kako bi se stvorio ljestvica ocjenjivanja za svaki kriterij) i kvantitativnu analizu (upotreba ljestvica za ocjenjivanje). Na početku eksperimenta obje skupine pokazale su jednaku razinu kreativnog razmišljanja dok je na kraju eksperimenta došlo do statistički značajne promjene u rezultatima obje skupine. Eksperimentalna skupina je posebno poboljšala glazbenu fleksibilnost, originalnost i sintaksu, dok je kontrolna skupina pokazala samo malu promjenu. Poticanje djece na kreativnost može promovirati kreativnost, a sprječavanje da se bave kreativnim aktivnostima može spriječiti njihov kreativni potencijal.

Pokazalo se da je učinak improvizacije značajan za dječji razvoj kreativnog razmišljanja, glazba bi trebala biti područje istraživanja i eksperimentiranja glazbenih ideja kroz ugodne kreativne aktivnosti. Odgojitelji bi trebali stvarati bogato glazbeno okruženje s mnogim prilikama i podražajima za stvaranje glazbe. Učinci improvizacije na kreativno razmišljanje mogli bi se preispitati kroz daljnje eksperimentalne studije koje uključuju različite dobne skupine kako bi se ispitalo utječe li formalni program/nastava i dalje na dječji razvoj kreativnosti u starijoj dobi.

Za pozitivan razvoj djeteta najvažnije je da se razvija što slobodnije, što manje izloženo potiskivanjima i kočenju sa strane društvene okoline, posebno one okoline od koje afektivno zavisi, kao što su roditelji (Nola, 1978). Potrebno je radovati se svakoj dječjoj inicijativi, poduzetnosti i spremnosti za nešto novo.

6. Kreativnost

„Za kreativnost djece možemo, posluživši se metaforom, reći da je ptica u letu koju je teško uhvatiti, a kad je uhvatiš, i nije više ptica, jer je zaustavljen njezin let.“ (Danica Nola, 1987)

Kreativnost je obično povezana s maštom, nesvjesnim, našim unutarnjim slobodnim duhom. Kreativno razmišljanje u glazbi je 'dinamični mentalni proces koji se izmjenjuje između divergentnog (maštovitog) i konvergentnog (faktičkog) mišljenja, krećući se u postupnom vremenu Webster, 1990a, str. 28 prema Theano Koutpidau.

„Kreativnost kao odgojna vrijednost predstavlja osnovu razvoja djeteta u inicijativnu i inovativnu osobu koja je u stanju prepoznati, inicirati i oblikovati različite kreativne aktivnosti i pronalaziti originalne pristupe rješavanju različitih problema. Ta odgojna vrijednost oslanja se na prihvaćanje prirodne kreativnosti djeteta, koju tijekom odgojno-obrazovnoga procesa treba njegovati, poticati i razvijati različitim oblicima izražavanja i stvaranja.“

(Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, str. 22)

Važnost kreativnosti naglašavali su mnogi istraživači i priznali su je u mnogim područjima, uključujući psihologiju, sociologiju i obrazovanje. Nadovezuje se na sposobnost odlučivanja i rješavanja problema, može imati pozitivne učinke na inteligenciju. O tome koliko će se netko otvoriti prema svijetu i prema samome sebi utječu prijašnje reakcije u danim uvjetima, otvaranje ili rješavanje problema, uočavanje i iniciranje novih kretanja. Improvizacija, kao poseban oblik glazbenog stvaralaštva definira se kao dječje spontano stvaranje glazbe koristeći glas, pokret ili glazbene elemente. Na kasnijim, naprednijim fazama kreativnost često zahtijeva uključivanje više intelektualnih vještina i strategija; improvizacija, posebno, postaje orijentirana na proizvod, a ne na proces (Koutsoupidou, 2009). Priroda kreativnosti kontroverzno je pitanje, je li kreativnost svojstvena ili stečena sposobnost. Stoga bi improvizaciju, kao osnovni oblik kreativnosti, trebalo smatrati vrlo snažnom potporom kreativnom razmišljanju, jer motivira djecu na korištenje mašte i odlučivanje za stvaranje izvorne glazbe i ovisno o njihovoj dobi, prikazuje analognu razinu glazbene strukture. Prema Koutsoupidou (2009), Gutman (1967.) sugerira da se „kreativno ponašanje sastoji u svakoj aktivnosti kojom čovjek nameće novi poredak svojoj okolini.

Slika 1. Shematski prikaz mogućnosti zajedno s implikacijama

Evo shematski i pojednostavnjeno prikazanih mogućnosti, zajedno s nekim implikacijama:

		Organizam s obzirom na »svoju« okolinu	
		nesređen 1	sređen 2
okolina	nesređena	3	4
	sređena		

Tako dobivamo:

<i>1. slučaj</i> organizam nesređen okolina nesređena	<i>2. slučaj</i> organizam sređen okolina nesređena
<i>3. slučaj</i> organizam nesređen okolina sređena	<i>4. slučaj</i> organizam sređen okolina sređena

Slučaj 1. Ne znamo što da o ovome kažemo, osim- eventualno- da se događa generiranje sređenosti jednog, ili drugog, ili obaju procesa

Slučaj 2. Organizam ne može suvislo, s izgledima na opstanak, reagirati na nesređenu okolinu, te propada; okolina je za nj nesavladiva; alternativno, on okolinu sređuje, odnosno otkriva ili stvara u njoj neku sređenost.

Slučaj 3. Organizam ne može reagirati, te propada ili se, eventualno, sređuje pa tako prelazi u slučaj 4. Ako se to dogodi onda je to proces socijalizacije.

Slučaj 4. Ovdje vlada barem relativna harmonija, ili je eventualno- potrebno uspostaviti neku povezanost organizma i okoline. Ovaj slučaj može se smatrati rezultatom uspješne socijalizacije. (Nola, 1987, str. 66).

Novija istraživanja pokazala su koja četiri činitelja smanjuju kreativnost ljudi: nadzor, procjenjivanje, pretjerana kontrola i kruti rokovi prema Gospodnetić (2015). Ako dijete stavimo u položaj da rješava probleme tražeći samostalno odgovor tada možemo biti sigurni da su pokrenute njegove kreativne snage, što je bitno za kreativni odgoj. Za kvalitetan, osmišljen ljudski život stvaralačka osobina osnovno je polazište odgoja mladih. Samom se stvaralaštvu,

stvaralaštvu u dnevnom toku izgradnje društva, stvaralaštvu kao vrijednosti načina življenja posvećuje sve veća društvena pažnja. Kreativni život bio bi znak psihičkog zdravlja, a nekreativnost bolesti.

Guilford i Lowenfeld (1958) prema Nola (1987) postavili su osam kriterija po kojima se prepoznaje kreativnost:

1. Osjetljivost za probleme- očituje se u sposobnosti ili osjetljivosti da stvarima i ljudima uočavamo posebne crte i osobine po kojima se odvajaju od drugih, uočavanje neobičajene situacije ili odnosa.
2. Sposobnost da sačuvamo stanje prijemčivosti- lako primamo utiske, podražaje izvana te na njih odgovaramo , posjedujemo brojne asocijacije.
3. Pokretljivost- spremnost prilagođavanja u reakcijama na vanjske utiske i doživljaje, mijenjanje načina razmišljanja i ponašanja kad se promjeni vanjska situacija.
4. Originalnost- sposobnost pronalazjenja sasvim osobnog odgovora.
5. Sposobnost preoblikovanja- sposobnost da za poznate materijale nađemo neku novu vrstu upotrebe.
6. Sposobnost analize i apstrakcije- raščlanjivanje jedne sinkretičke percepcije ili doživljaja u njegove dijelove te uočavanje finih i gotovo neprimjetnih detalja.
7. Sinteza- sposobnost povezivanja dijelova koji će dati novu cjelinu, novi smisao, oblik predmetima ili mislima.
8. Koherentna organizacija- sklad misli, osjetljivosti i vlastite ličnosti.

7. Darovitost

Prema Ellen Winner, 2005 darovitost se opisuje s 3 netipična obilježja

1. *Prije vremena razvijenost.* Darovita djeca razvijaju se prije vremena. Prve korake u svladavanju nekog područja poduzimaju ranije nego što je to uobičajeno. Jednako tako, u tom području napreduju brže od prosječne djece jer u njemu lako uče. Izraz područje odnosi se na organizirana područja znanja kao što su jezici, matematika, glazba, likovna umjetnost, šah, bridž, balet, gimnastika, tenis ili klizanje.
2. *Inzistiranje da sviraju po svom.* Darovita djeca, osim što uče brže od prosječne ili čak bistre djece, uče drukčije i s obzirom na kvalitetu. Ona sviraju po svom: od odraslih traže minimum pomoći i mentorstva pri svladavanju područja u kojima su aktivna jer uglavnom uče samostalno. Otkrića do kojih dođu uzbudljiva su i motivirajuća, a svako takvo otkriće odvodi darovito dijete korak naprijed. Ova djeca često samostalno stvaraju pravila unutar same aktivnosti i stvaraju nove, neobične načine rješavanja problema.
3. *Žar za svladavanjem.* Darovita djeca istinski su motivirana da shvate smisao područja u kojem pokazuju znakove prijevremene razvijenosti. Izražavaju intenzivan i opsesivan interes, sposobnost oštrog fokusiranja i ono što ja nazivam žarom za svladavanje. Kad su zaokupljena učenjem u području u kojem su aktivna, proživljavaju stanja „tečnosti“-optimalna stanja pri kojima se potpuno udubljuju i izgube osjećaj za vanjski svijet. Sretna kombinacija opsesivnog interesa za jedno područje zajedno sa sposobnošću lakog učenja u tom području dovodi do visokih postignuća.

Umjetnički ili sportski darovita djeca nisu mnogo drugačija od akademski darovite djece. Objekti skupine pokazuju tri obilježja darovitosti koje su spomenute ranije.

Roditelji darovite djece u velikoj se mjeri uključuju u poticanje razvoja talenata kod svoje djece, ali tako neobičan stupanj ulaganja i uključenosti ne predstavlja nikakvu destruktivnu silu. Štoviše, ako se želi postići da se djetetovi talenti razvijaju, on je potreban.

7.1. Glazbeno darovita djeca

Prema Ellen Winner o problematici podrijetla darovitosti postoje dva mita, dijametralno suprotna. „Općenarodna“ psihologija smatra da je darovitost u cijelosti urođena: ili je imaš ili je nemaš. Sposobnosti koje su imali Mozart, Picasso, Newton ili Einstein toliko su nam neshvatljive da ih objašnjavamo govoreći kako su te osobe bile jednostavno rođeni geniji.

Okolina ne igra nikakvu bitnu ulogu ako su talenti urođeni i uvelike utvrđeni. Prema drugom mitu darovitost je u cijelosti proizvod okoline. Psiholozi prosuđuju da je prava vrsta intenzivne izobrazbe, koja se počne provoditi u najranijoj dobi, dovoljna da snosi odgovornost za najveće stupnjeve darovitosti- stupnjeve koje su dostigli djeca geniji, savanti ili odrasli stvaratelji.

Glazbena darovitost otkriva se vrlo rano. Darovitost u glazbi može se otkriti prije nego bilo koja druga darovitost. Tako je na primjer Mozart sa tri godine počeo isprobavati melodije na klaviru, a skladao je sa šest godina. Najraniji znak da je dijete glazbeno darovito je njegovo snažno zanimanje i uživanje u zvuku glazbe, drugi uranjeni znak glazbene darovitosti je djetetova sposobnost da pjesme koje je čulo precizno otpjeva. Zapanjujuće glazbeno pamćenje, ustrajnost i perfekcionizam karakteristike su koje krase glazbeno darovitu djecu. Takvu djecu možemo podijeliti u uloge: netko može izvoditi glazbena djela, netko drugi skladati i čitati glazbu ili dirigitirati (Winner, 2005). Smatra se da se glazbena osjetljivost svakog djeteta prirodno razvija i postiže maksimalni stupanj između 5. i 6. godine života no u tom području postoji i kritično razdoblje, kada su djeca najosjetljivija na glazbene podražaje, a ono traje od 2. godine djetetova života. Okolina kojom su djeca okružena utječe na stupanj glazbene osjetljivosti. Prema Starc, Čudina-Obradović i sur. prirodna glazbena sposobnost očituje se u dva oblika: sposobnost razlikovanja tonova i sposobnost razlikovanja ritma. Prirodna glazbena sposobnost osobito je izražena u obliku audijacije, tj. snage izravne impresije ili intuitivnog odgovora na glazbeni podražaj za koji je dijete sposobno bez glazbenog obrazovanja. Glazbene sposobnosti razvijaju se pri povoljnoj kombinaciji naslijeđenih i okolinskih utjecaja.

Najviši stupanj glazbenog razvoja najuže je povezan sa stupnjem i kvalitetom djetetova glazbenog iskustva u tijeku ranog djetinjstva. Čimbenici koji utječu na određivanje glazbenog talenta vide se u interesu za zvukove u okolini, umiruje li se dijete na zvukove, glazbu, sluša li glazbu pažljivo i mirno, sudjeluje li u glazbenim aktivnostima, traži prilike za slušanje i stvaranje glazbe, pokazuje znakove ugođe, veselja i drugih emocija dok sluša glazbu, reagira pokretima na ritam i promjene tempa, voli opisivati pomoću zvuka i melodije, uči melodiju „usput“ dok radi nešto drugo, zamjećuje istodobno zvučanje različitih instrumenata u orkestralnoj izvedbi, lako pamti i reproducira dijelove melodije, točno reproducira pojedinačne tonove, točno reproducira melodiju (Starc, Čudina-Obradović i sur., 2004). Kod djece starije od 5 godina mogu se očekivati svi znakovi, no za djecu mlađu od 3 godine tipično je samo prvih šest znakova na popisu.

Lakše je naići na glazbeno darovito dijete koje se bavi vježbanjem klasične glazbe, svirajući iz partiture, a ne po sluhu, nego naići na dijete koje svira rock po sluhu. Srž sposobnosti glazbeno darovitog djeteta uključuje osjetljivost na strukturu glazbe- tonalitet, harmoniju i ritam. Ta osjetljivost osposobljava dijete da pamti glazbu i da je s lakoćom reproducira, vokalno ili instrumentalno (Winner, 2005). Navodi se kako djeca počinju pjevati s osamnaest mjeseci dok glazbeno darovita djeca počnu pjevati nešto ranije, a često prije nego li i progovore. Tijekom tog perioda eksperimentiraju s intervalima. Prema Winner, Erwin Nyiregyhazi, sedmogodišnji mađarski glazbeni genij, nije progovorio do treće godine; ali prije prve godine počeo je pjevušiti pjesme koje je čuo, Handel je pjevao prije no što je progovorio.

Djeca s uravnoteženim razvojem, sve do dobi oko dvije, dvije i pol godine, čak niti ne pokušavaju oponašati zvukove pjesme koje su čula. Dijelove tih pjesama mogu precizno otpjevati s tri godine, a cijele pjesme s tri ili četiri godine. U dobi od pet godina dijete s preciznošću može izvesti poznate pjesme iz svoje kulture. Glazbeno darovita djeca pjevaju s velikom preciznošću, iskazujući sposobnost pogađanja visine već oko druge godine, ona mogu oponašati pjesmu nakon samo jednog slušanja, a poznate glazbene motive s televizije nauče brzo i lako.

Savršen sluh vrlo je rijedak primjer, procjenjuje se da se može naći u oko 1 na 10 000 ljudi u općoj populaciji, među darovitom djecom primjećuje se prije pete godine. Ne povezuje se dosljedno s glazbenom darovitošću, npr. Wagner nije imao savršen sluh, kao niti Čajkovski, a mnogi manje značajni skladatelji su ga imali. Prema tome, savršen sluh nije nužna komponenta glazbenog talenta.

Apsolutni sluh nije samo stvar percepcije visine tona. Ljudi s apsolutnim sluhom moraju moći ne samo percipirati precizne razlike u visini tona, nego ih i označiti, povezati ih s tonovima ili nazivima u glazbenoj ljestvici (Oliver Sacks, 2012). Posebno je zanimljiv jer ilustrira potpuno drugu sferu percepcije, iznimnu osobinu, nešto što većina nas ne može ni zamisliti; jer to je izolirana sposobnost koja nije usko povezana uz muzikalnost ili bilo što drugo; a osim toga, pokazuje kako se geni i iskustvo mogu umiješati u njegovo ponašanje (Sacks, 2012). Kad ljudi s apsolutnim sluhom čuju poznato djelo odsvirano u pogrešnom tonalitetu često postanu nervozni ili uznemireni, autor to uspoređuje sa odlaskom u trgovinu, tamo želite kupiti voće i povrće, ali su zbog privremenog poremećaja vizualnog procesa sve banane narančaste, sva salata žuta, a sve jabuke ljubičaste.

7.2. Umjetnička darovitost i IQ

Pokušaji povezivanja glazbene darovitosti i IQ-a donijeli su pozitivne, ali niske korelacije. Ne zna se rastu li IQ i školska uspješnost glazbeno darovite djece kad krenu na glazbene poduke ili se ta djeca rode s akademskim snagama. Ako bi se akademske snage stjecale tijekom pohađanja poduka, mogli bismo zaključiti da se prednost koja je stečena tijekom pohađanja tih poduka prenosi na školski rad. Ono u čemu se glazbeno daroviti osobito ističu nije kvocijent inteligencije nego vizualno-prostorno-perceptivne vještine, poput djece koja su darovita u crtanju.

Primjećuje se kako su glazbenici (isto kao slikari i pisci) imaju genijalno vizualno i slušno pamćenje. To se pokazalo u pokusima, u zadacima kao što su pronalaženje skrivenog uzorka ili spajanje prividno nepovezanih podražaja u jedinstvenu sliku. Ponekad su glazbenici čak bolji od likovno darovitih umjetnika. Naprimjer, u zadatku prostornog rasuđivanja, glazbenici (skladatelji i instrumentalisti) su bili bolji i od slikara i od kontrolne grupe koja nije bila darovita niti u glazbi niti u likovnoj umjetnosti. Kada im se reklo da prepoznaju uzorke koji su skriveni u većim uzorcima, glazbenici su bili bolji od slikara, koji su zato bili bolji od kontrolne grupe (prema Ellen Winner, 2005).

8. Mozart efekt

Može li se na glazbenu sposobnost gledati kao na univerzalni ljudski potencijal kao što je lingvistička sposobnost. Za razvoj govora potrebna je govorna stimulacija, tako je i za razvoj glazbene sposobnosti potrebna glazbena stimulacija. Glazbeni talent neće se razviti ako ga se ne potiče i ne stimulira. Angažiranjem glazbenim sadržajima ne samo pojedinoga, već svakoga djeteta u optimalno vrijeme, stvaramo pozitivne uvjete za razvoj njegove osjetljivosti, koja će omogućiti snažan doživljaj glazbe i u zreloj dobi (Marić, Goran, 2013).

U području glazbe neuroznanost je također putem brojnih istraživanja dala mnoge odgovore i objašnjenja pojava koje su bile uočene već u prošlosti, ali nije ih bilo moguće razjasniti. Također se otvaraju i nova područja i pitanja koja potiču daljnja istraživanja. Za percepciju glazbe potrebna je aktivnost centara u obje moždane hemisfere. U desnoj hemisferi smješteni su centri za ton, melodiju, skladnost tonova i ritam, dok se u lijevoj odvija procesuiranje brzih promjena u frekvenciji i intenzitetu melodije i govora. Za potpunu percepciju ritma neophodne su obje hemisfere.

Mozartova glazba poboljšava prostornu percepciju te omogućuje jasnije izražavanje, njegovi ritmovi, melodije i visoke frekvencije stimuliraju i pobuđuju kreativna i motivacijska područja mozga (Don Campbell, 2005). Mozartov efekt označava kratkotrajno poboljšanje učinka u testu spacijalnih sposobnosti nakon slušanja određene vrste glazbe. Spacijalna se sposobnost određuje kao sposobnost kodiranja, transformacije, generiranja i pamćenja unutarnjih reprezentacija objekata u prostoru i njihovih odnosa spram ostalih objekata i prostornih pozicija. 1993. godine istraživači su bili potaknuti idejom o mogućnosti poticanja mozgovne aktivnosti te su proveli Test savijanja i rezanja papira nakon slušanja Mozartove sonate za dva klavira u D-duru (K448) koji je mjerio spacijalnu sposobnost, zasada jedinu kognitivnu sposobnost na kojoj je repliciran Mozartov efekt. Rezultat spomenutog eksperimenta iz 1993. imao je veliki odjek u javnosti, na koji nisu mnogo utjecali kasniji neuspjesi u replikaciji Mozartova efekta.

9. Glazbena terapija

Glazba može doprijeti do ljudi na mnogo razina, ući u njih, promijeniti ih. Čovjek osjeća, doživljava glazbu svojom unutarnjom intelektualnom i emocionalnom aktivnošću. Povezujemo se kad pjevamo zajedno dijeleći posebne afekte i povezanosti s pjesmom; no povezivanje je dublje, iskonsko ako plešemo zajedno koordinirajući svoja tijela, a ne samo glasove. Glazba privlači našu pažnju i odvlači nas od podražaja koji mogu dovesti do negativnih iskustava kao što su briga, bol, anksioznost itd. Glazbena terapija je multidisciplinarno polje, a područje glazbene psihologije inovativna je interdisciplinarna znanost koja korijene crpi iz područja muzikologije, psihologije, akustike, sociologije, antropologije i neurologije. „Glazboterapija je upotreba organiziranih zvukova i glazbe koji razvijaju međusobnu povezanost između klijenta i terapeuta podržavajući i osnažujući fizičko, mentalno, socijalno i emocionalno zdravlje“ (Štampar, Institute of public health). Tehnike koje koriste glazbeni terapeuti mogu obuhvaćati pisanje pjesama za ili s klijentima, slobodno ili strukturirano kretanje glazbenim aktivnostima, pjevanje i vokalne aktivnosti, improvizaciju, sviranje tradicionalnih instrumenata ili digitalne glazbene opreme, slušanje snimljene glazbe i društveno angažiranje u grupnom okruženju. Postoji više pravaca kojima se glazboterapija koristi: u radu s djecom koja imaju poteškoće u razvoju, s djecom koja imaju mentalne probleme, probleme s imunološkim sustavom, oštećenje vida, oštećenje glasovno-govorne komunikacije, oštećenje lokomotornog sustava, središnjeg živčanog sustava itd. Osnovne glazbeno terapijske tehnike su: improvizacijska tehnika (uključuje najčešće ritmička glazbala) – ovisno o uzrastu, pjevanje (podrazumijeva pjevanje bez obzira na sposobnosti i uključuje razgovor i analizu teksta pjesme), sviranje (Orffov instrumentarij), vođena imaginacija- meditacija (izazivanje vizija i osjećaja određenom glazbom), terapija plesom- pokretom, slušanje glazbe (Sučić, 2016).

Ples dodatno potiče iscjeljujuće djelovanje glazbe. Psihoterapeuti se ponekad služe euritmijom, spajajući polagane pokrete i ples sa slušanjem glazbe ili pjevanjem, tim putem informacija zadržana u tijelu može doprijeti u svijest i odigrati svoju ulogu u procesu iscjeljenja (Heda Gospodnetić, 2015).

Prema medicinskim istraživanjima milijuni ljudi danas pribjegavaju alternativnim metodama liječenja. Tragaju za tehnikama i programima pomoću kojih će održavati osnovno zdravlje, uravnotežiti emocije, umanjiti muke.

Metodologija istraživanja

Cilj istraživanja

Cilj istraživanja anketom bio je ispitati stavove odgojitelja o provođenju glazbenih aktivnosti, u kojoj mjeri i kroz koje aktivnosti se koriste glazbom kao poticajem, koju vrstu glazbe koriste, koje glazbene aktivnosti najčešće primjenjuju te na kakav način sudjeluju u glazbenim aktivnostima i utječe li radno iskustvo na preferencije u glazbenim aktivnostima. Procijeniti odgovore odgojiteljica koje su najduže i najkraće u radnom odnosu.

Sudionici istraživanja

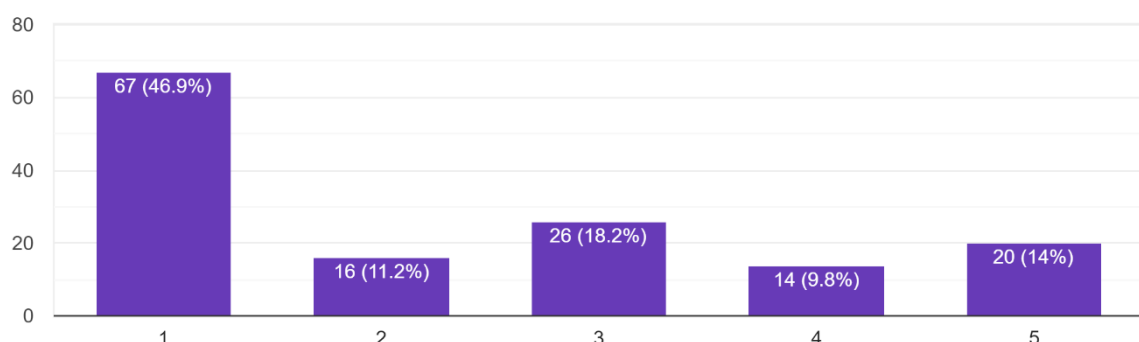
Online upitnikom u razdoblju od 16. do 24. lipnja 2020. godine prikupljali su se odgovori odgojitelja na 15 pitanja u grupi „Didaktika u dječjim vrtićima“ na facebook stranici. Anketa je napravljena prema likertovoj skali, tj. odgojitelji su odgovarali u kojoj mjeri se slažu s određenom tvrdnjom (gdje je pritom 1 u potpunosti se slažem, 3 niti se slaže, niti se ne slažem, a 5 u potpunosti se ne slažem). U anketi je sudjelovalo 143 ispitanika, zaposlenih manje od 5 godina (N=55), zaposlenih manje od 10 godina (N=32), zaposlenih više od 10 godina (N=36) i zaposlenih više od 20 godina (N=20).

Prvo pitanje bilo je vezano uz glazbenu naobrazbu 65.7% odgojitelja odgovorilo je kako ju nema, dok je 34.3% potvrdno odgovorilo. Drugo pitanje odnosilo se na radno iskustvo u dječjem vrtiću. 38.5% ispitanika radi u vrtiću manje od 5 godina, 25.2% radi više od 10 godina, 22.4% manje od 10 godina, a 14% odgojitelja više od 20 godina.

3. Anketno pitanje

Glazba obogaćuje moje svakodnevne aktivnosti (šetnja, kuhanje, druženje s prijateljima).

143 responses

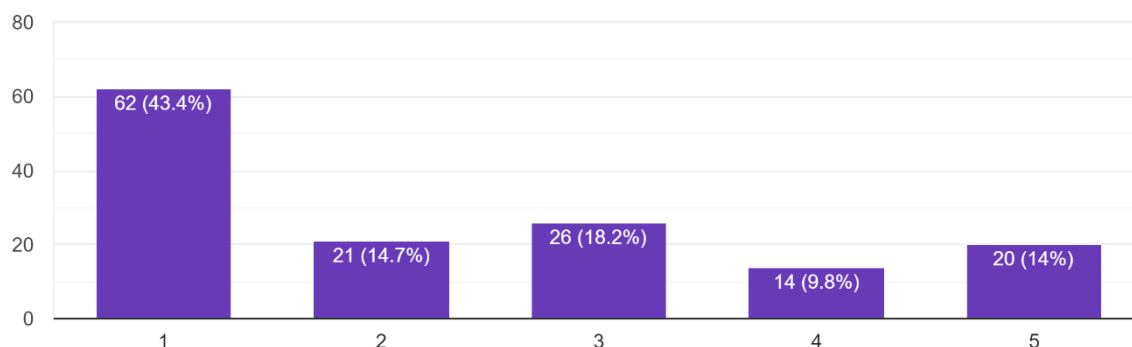
Zanimljivo je kako se čak 21 ispitanik u radnom odnosu manjem od 5 godina izjasnio kako glazbe ne obogaćuje njegove svakodnevne aktivnosti te ju ne koristi u slobodno vrijeme. Što je vrlo čudno ako to usporedimo sa istraživanjem koje je provela Hrvatska diskografska udruga (HDU) gdje su rezultati istraživanja pokazali kako mladi slušaju glazbu satima, mladi do 30 godina, većina više od 4 sata dnevno.

Četvrto anketno pitanje odnosilo se na osobno zadovoljstvo u provođenju glazbenih aktivnosti u odgojno obrazovnoj ustanovi, 43.4% ukupnog uzorka odgojitelja odgovorilo je kako u potpunosti uživaju u provođenju glazbenih aktivnosti. U uzorku ispitanika koji rade više od 20 godina u DV čak 76% tih odgojitelja uživa u provođenju aktivnosti dok s druge strane anketa pokazuje kako se najmanji postotak onih kojima to predstavlja ugodu nalazi kod zaposlenih tek manje od 5 godina njih 43.6%.

4. Anketno pitanje

Uživam u provođenju glazbenih aktivnosti u vrtiću i to mi ne predstavlja problem.

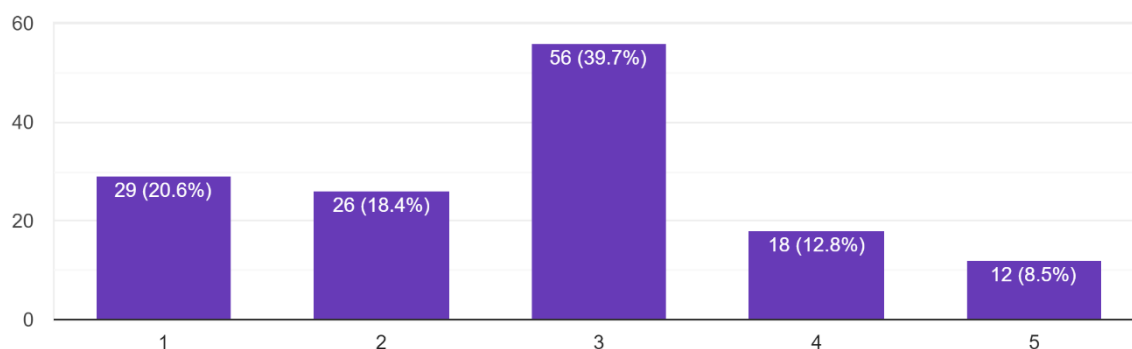
143 responses

5. Anketno pitanje

U radu s djecom preferiram klasičnu glazbu u odnosu na pop žanr.

141 responses

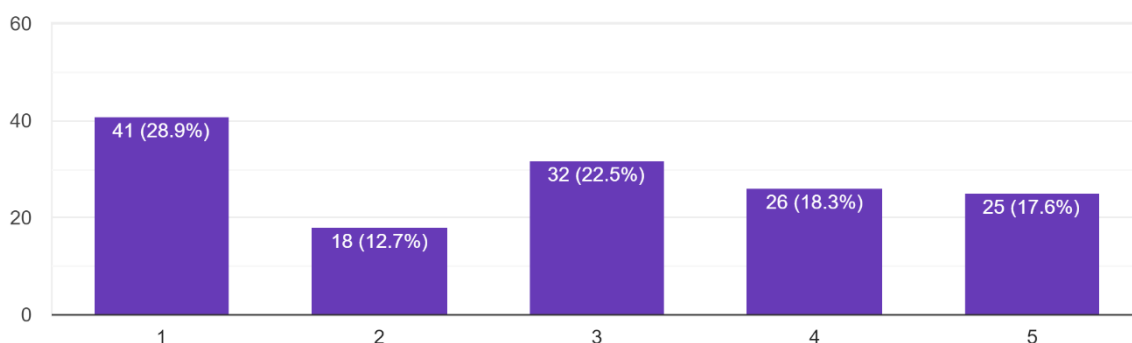
Najveći postotak ispitanika sa završenom nekom glazbenom naobrazbom je u grupi anketiranih koji rade u vrtiću manje od 10 godina (46.8%), najveći je broj anketiranih u toj grupi rekao da jednako zastupa klasičnu i pop glazbu u svom radu. Najmanji postotak ispitanika sa glazbenom naobrazbom u grupi je odgojitelja koji rade u DV više od 10 godina (19.4%). Tamo je također najveći broj onih koji su odgovorili da jednaku zastupaju oba žanra.

Glazbene aktivnosti barem 3x tjedno provode odgajatelji koji rade više od 20 godina u DV (58.8%), nakon njih slijede odgojitelji koji rade više od 10 godina (55.5%), na trećem su mjestu odgojitelji sa manje od 10 godina radnog iskustva, njih 46.8% smatra kako se glazbene aktivnosti trebaju provoditi više od 3x tjedno, na posljednjem su mjestu, s najmanjim postotkom onih koji odobravaju glazbene aktivnosti više od 3x tjedno odgojitelji sa manje od 5 godina radnog iskustva (21.8%).

6. Anketno pitanje

Glazbene aktivnosti u DV provodim više od 3x tjedno.

142 responses

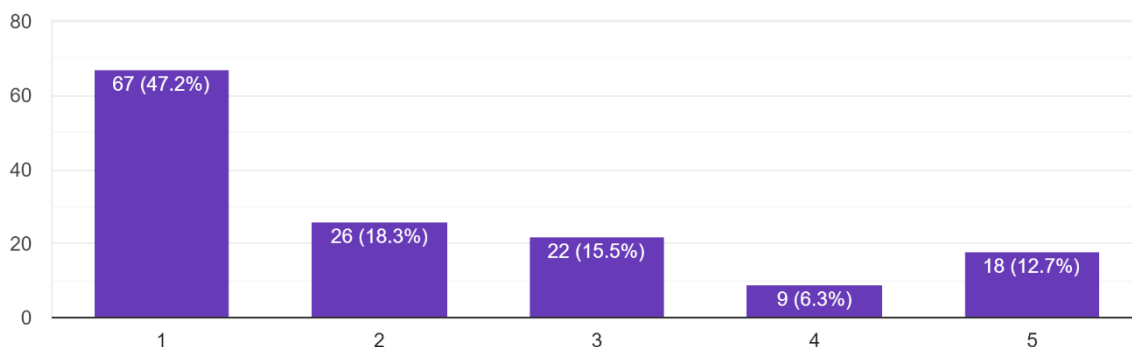

Najveći postotak sigurnih u razlikovanje pasivnog od aktivnog slušanja je u grupi zaposlenih više od 20 godina (70.5%), a najmanji postotak sigurnih je u grupi zaposlenih manje od 5 godina 49%. U svim grupama jednako zastupljeno mišljenje kako jednaku pozornost treba pridavati klasičnoj kao i pop glazbi.

7. Anketno pitanje

U potpunosti razlikujem pasivno od aktivnog slušanja glazbe.

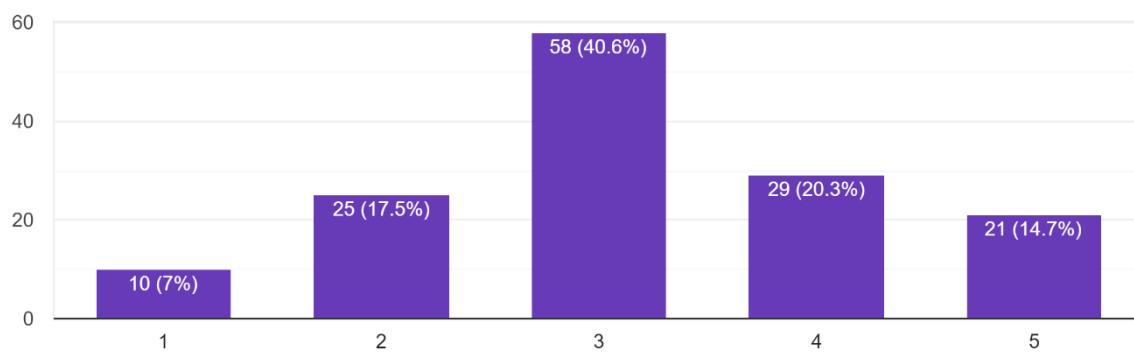
142 responses

8. Anketno pitanje

U radu preferiram pasivno slušanje glazbe.

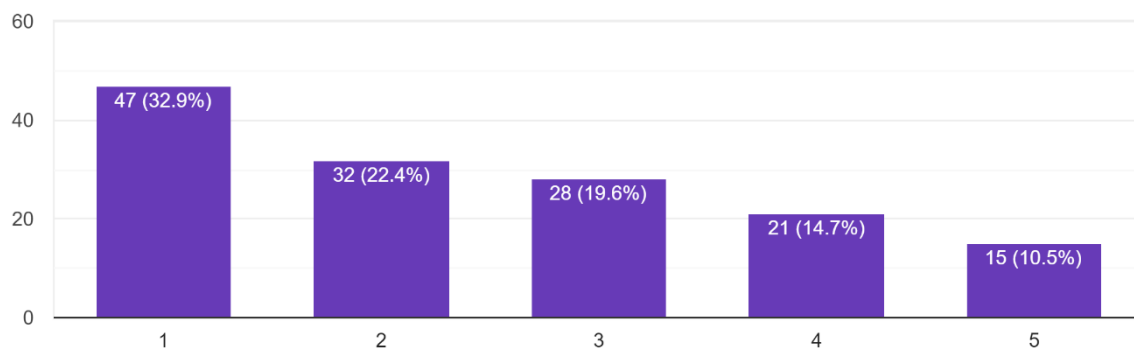
143 responses

9. Anketno pitanje

Poznajem stručnu literaturu i znam se služiti njome.

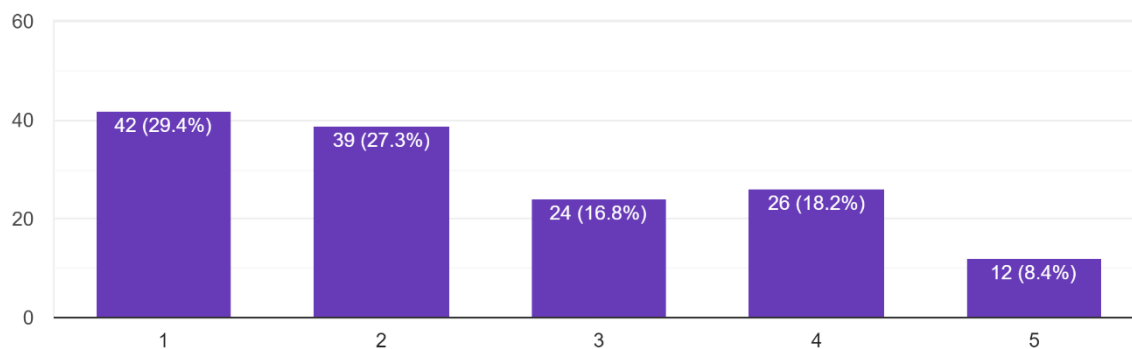
143 responses

10. Anketno pitanje

Znam prepoznati glazbeno darovito dijete.

143 responses

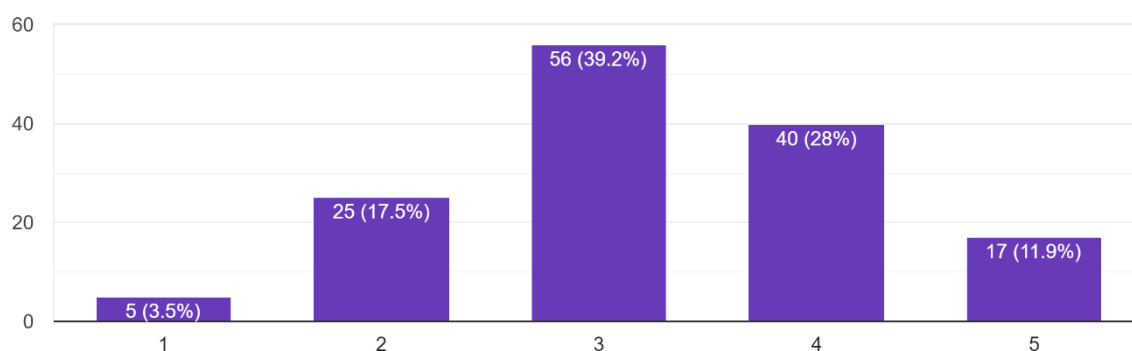

Odgovori na pitanje poznajem stručnu literaturu i znam se služiti njome povezani su s pitanjem znam prepoznati glazbeno darovito dijete, tj. kauzalni su, najveća sigurnost u svoje znanje dobivena je kod odgojitelja koji su u radnom odnosu više od 20 godina, a najmanja kod odgojitelja zaposlenih manje od 5 godina.

11. Anketno pitanje

Pripremanje materijala za glazbene aktivnosti oduzima mi puno vremena.

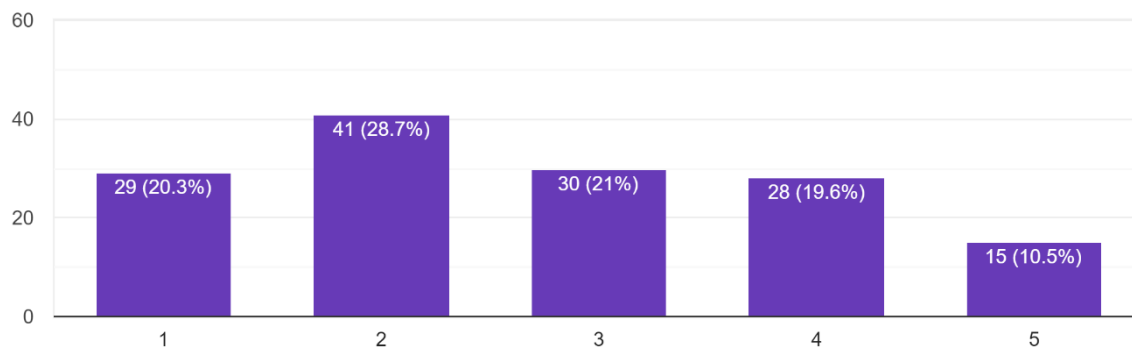
143 responses

12. Anketno pitanje

Provodim s djecom aktivnosti povezane uz glazbeno stvaralaštvo kao što je izrada samih materijala za izvođenje glazbenih aktivnosti.

143 responses

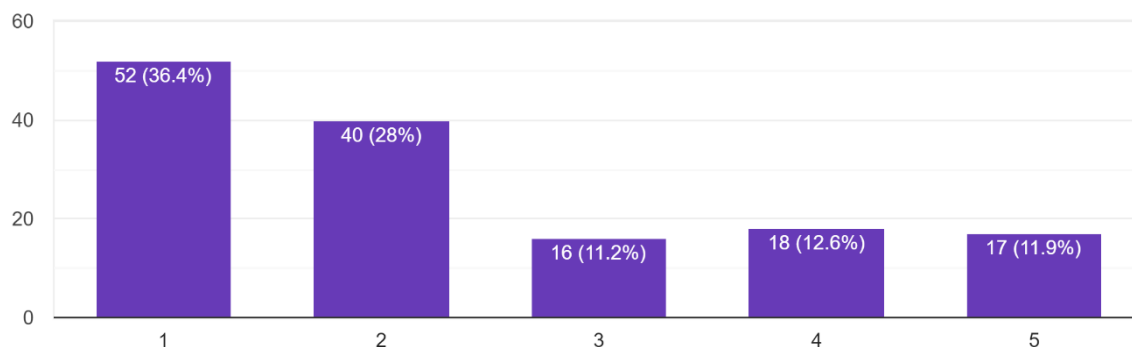

Odgojitelji sa manje od 10 godina radnog iskustva odgovorili su kako im pripremanje materijala oduzima puno vremena (59.3%), njih 56.2% izrađuje materijale za izvođenje aktivnosti zajedno s djecom. U grupi ispitanika sa manje od 5 godina radnog iskustva 41.8% odgojitelja navelo je kako se niti slaže niti ne slaže s tom hipotezom, no 47.2% tih ispitanika reklo je kako s djecom ne provode aktivnosti izrade materijala za aktivnosti.

13. Anketno pitanje

Primjećujem da djeca u slobodnim aktivnostima nadograđuju postojeću provedenu glazbenu aktivnost (dodaju nove elemente, istražuju nove zvukove, izražavaju se pokretom).

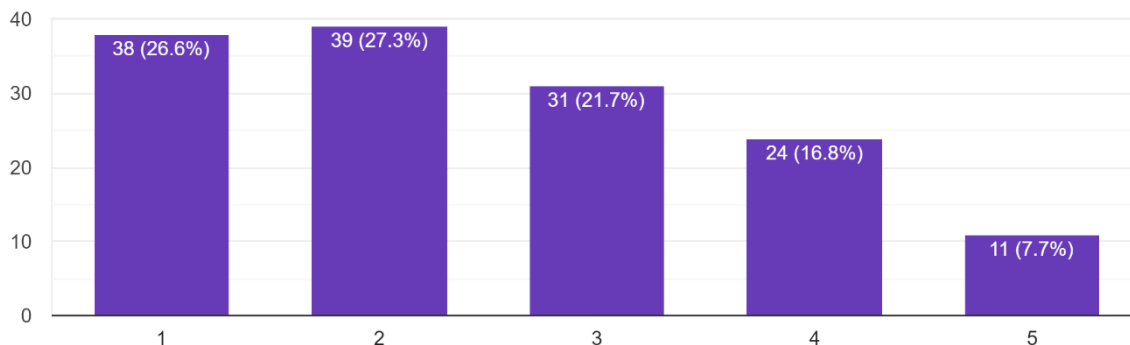
143 responses

14. Anketno pitanje

Pratim uspješnost ostvarenja igara s pjevanjem kroz dječju uključenost, međusobnu suradnju na temelju zapažanja ili videozapisa.

143 responses

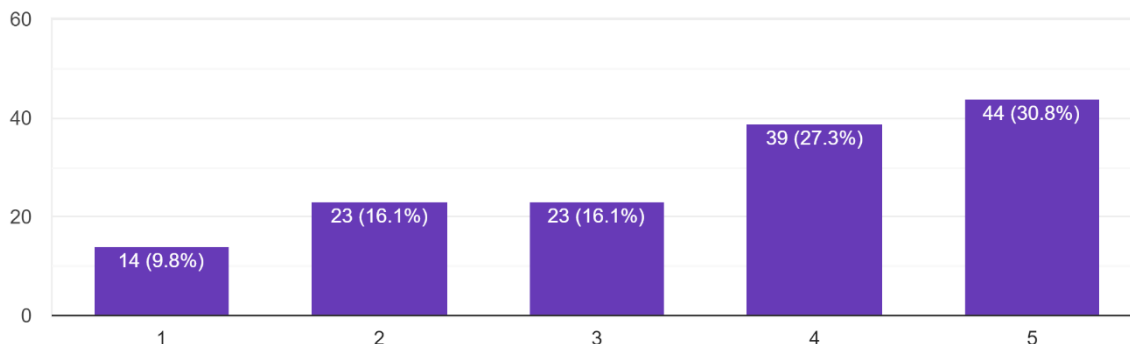

Osim značenja za glazbeni odgoj, pjesma ima opće odgojnu vrijednost, ona potiče dijete na suradnju, pridonosi razvoju pozitivnih crta karaktera. 64.3% ukupnog uzorka odgojitelja navelo je da primjećuje nadogradnju na postojeće aktivnosti, a 53.8% odgojitelja reklo je kako prati uspješnost ostvarenja igara s pjevanjem kroz dječju uključenost i suradnju. Prema Katz i McClellan (2005) temeljna kompetencija potrebna za uspješnu interakciju unutar vršnjačke skupine je naizmjenično sudjelovanje u aktivnostima. Neka istraživanja pokazuju da kvaliteta dječje socijalne kompetencije u vrtiću ukazuje na to kakva će biti njihova socijalna i akademska kompetencija u školi.

15. Anketno pitanje

Pratim i na temelju roditeljskih anketnih odgovora bilježim upuštaju li se djeca u slične aktivnosti i izvan vrtića.

143 responses

Jednaka je zastupljenost odgovora o praćenju uspješnosti ostvarenja igara s pjevanjem i praćenjem upuštaju li se djeca u slične aktivnosti izvan vrtića, tj. odgojitelji veću pozornost posvećuju uspješnosti s kojom su u direktnom doticaju, a manje pozornosti pridaju praćenju djece u njihovim aktivnostima izvan vrtića.

ZAKLJUČAK

Briga o svakom pojedincu, o njegovu moralnom i stvaralačkom liku, garancija je i ozdravljenje društva od nekih njegovih devijacija.

Glazbena umjetnost utječe na afirmaciju kritičkog i estetskog promišljanja te poticanje stvaralačkog procesa. Umjetnosti potiču propitivanje, istraživanje, katarzu, povezivanje i izražavanje ideja, osjećaja. Prema nacionalnom kurikulumu nastava glazbe smatra se izrazito važnom u razvoju djetetova senzibiliteta, intelekta i karaktera. Glazbeni poticaji kod djeteta trebaju razvijati potrebu i želju za slušanjem, doprinosti pozitivnoj i ugodnoj atmosferi, pobuđivati u njemu ugodno, zainteresirati ga za zvukove iz okoline i u konačnici razviti glazbene sposobnosti. Kvaliteta glazbenih sposobnosti ovisi o urođenim dispozicijama, stupnju razvijenosti dispozicija, socijalnoj sredini djeteta te o pedagoškom utjecaju na dijete. Glazba djetetu služi kao izvor njegovih estetskih doživljaja ona razvija stvaralačke snage djeteta, dijete tako usvaja elementarna znanja i vještine te ovladava određenim navikama estetskog karaktera.

U provedenoj anketi suprotnosti u odgovorima kod najduže i najkraće zaposlenih bili su vezani uz pitanje o provođenju glazbenih aktivnosti, gdje su najkraće zaposleni pokazali nesigurnost vezanu uz provođenje istih. Najveće razlike, razmjeri u odgovorima evidentni su uz pitanja vezana za poznavanje stručne literature i prepoznavanje darovitosti, takve razlike su i očekivane zbog radnog iskustva. Posrednik između djeteta i glazbe je odgojitelj, on preuzima metodičku odgovornost te pridonosi snažnom cjelovitom razvoju. Dobro emocionalno stanje podloga je boljem kognitivnom stanju. Smisao glazbenih aktivnosti je angažiranost i emocionalno aktiviranje kojim se unosi radost u život. Djecu se treba potaknuti na aktivno i istraživačko kojem mora prethoditi vlastiti izraz te ćemo ih tim načinom učiniti istraživačima života. Glazba je put koji nas vodi do spoznaja i slobode.

LITERATURA

- Campbell, D. (2005). *Mozart efekt- primjena moći glazbe za iscjeljivanje tijela, jačanje uma i oslobađanje kreativnog duha*. Čakovec. Dvostruka Duga d.o.o.
- Čudina- Obradović, M. i dr. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Zagreb. Golden Marketing-Tehnička knjiga
- Goddard, S. (2008). *Uravnoteženi razvoj: što sve dječji mozak treba za zdrav razvoj od rođenja do školskih dana*. Buševac. Ostvarenje
- Gospodnetić, H. (2015). *Metodika glazbene kulture za rad u dječjim vrtićima 1*. Zagreb. Školska knjiga
- Gospodnetić, H. (2015). *Metodika glazbene kulture za rad u dječjim vrtićima 2*. Zagreb. Školska knjiga
- Hrvatska diskografska udruga (HDU) <https://hdu.hr/2019/06/21/mladi-u-hrvatskoj-slusaju-glazbu-do-nekoliko-sati-dnevno-medutim-jos-uvijek-postoji-nedostatak-digitalnih-glazbenih-servisa/> (19.8.2020.)
- Katz, L. G., McClellan, D. E. (2005). *Poticanje razvoja dječje socijalne kompetencije- uloga odgajateljica i učiteljica*. Zagreb. EDUCA
- Klinf <https://klinfo.rtl.hr/djeca-2/skolarci/utjecaj-glazbe-na-razvoj-emocije-i-socijalne-vjestine-kod-djece/> (25.7.2020.)
- Koutsoupidou, T. & Hargreaves, D. (2009). An experimental study of the effects of improvisation on the development of children's creative thinking in music. *Psychology of music*, 37(3), 251-278
- Manasteriotti, V. (1988). *Zbornik pjesama i igara za djecu*. Zagreb. Školska knjiga
- Marić Lj. i Goran Lj. (2012). *Zapjevajmo radosno: metodički priručnik za odgojitelje, studente i roditelje*. Zagreb. Golden marketing-Tehnička knjiga
- Music and Child. <https://courses.lumenlearning.com/suny-music-and-the-child/chapter/chapter-10-childrens-musical-play-musicality-and-creativity/> (20.8.2020)

Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014). Republika Hrvatska: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.
<https://www.azoo.hr/images/strucni2015/Nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje.pdf> (20.8.2020.)

Nikolić, L. (2018). *Utjecaj glazbe na opći razvoj djeteta*. 159 (1-2) 139-158 (2018)

Nola, D. (1987). *Dijete i kreativnost*. Zagreb. OUR GLOBUS

Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja predškolske djece. (1991) Glasnik Ministarstva prosvjete i športa, 7/8.

Sacks, O. (2012). *Muzikofilija- priče o glazbi i mozgu*. Zagreb. Algoritam

Sam, R. (1998). *Glazbeni doživljaj u odgoju djeteta*. Rijeka. Glosa d.o.o.

Sučić, G. (2016). *Razvojni integrirani kurikulum u umjetničkim područjima*. Split. Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu

Šmit, M. B. (2005). *Glazbom do govora*. Zagreb. Naklada HAID

Winner, E. (2005). *Darovita djeca: mitovi i stvarnost*. Lekenik. Ostvarenje

Izjava o samostalnoj izradi rada

IZJAVA

Kojom ja, Dora Tomljanović pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor diplomskog rada pod naslovom *Važnost pasivnog slušanja glazbe i improvizacija u ranoj i predškolskoj dobi* te da u navedenom radu nisu na nedozvoljen način korišteni dijelovi tuđeg rada.